

Hegyháti járás – kutatás: A különböző generációk felkészülése az aktív időskorra

2017. JANUÁR

VOFO
THE NORWEGIAN ASSOCIATION FOR ADULT LEARNING

A sómocsolád

MINISZTERELNÖKSÉG

Hegyháti járás – kutatás: A különböző generációk felkészülése az aktív időskorra

Készült a Norvég Alap társfinanszírozásával megvalósuló
„Mintaprogram a minőségi időskorért” c. HU11-0005-A1-2013 azonosító számú projekt keretében

Készítette:

Iurisconsultus Társadalomkutató és Szolgáltató Bt.

7333Vékény, Fő u. 61.

E-mail: finta@rkk.hu

SZERKESZTETTE: DR. FINTA ISTVÁN

SZERZŐK: DR. FINTA ISTVÁN, VIDÁK KRISZTINA, SCHMIDT EMESE

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS: GURZÓ ANDREA

A készítő hozzájárult az általa közreadott anyag felhasználásához.

2017. JANUÁR

VOFO
THE NORWEGIAN ASSOCIATION FOR ADULT LEARNING

MINISZTERELNÖKSÉG

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés	6
2. Módszertan.....	6
3. A szakpolitikai dokumentumok, valamint a szakirodalom átfogó megállapításainak bemutatása9	
3.1.A Madridi Idősügyi Cselekvési terv 2002 (MIPAA).....	10
3.2.Az Európai Unió szakpolitikai intézkedései a tevékeny idősor és a nemzedékek közötti szolidaritás megvalósítása érdekében.....	11
3.3.A magyarországi idősügyet meghatározó fontosabb tényezők.....	18
3.4.A magyar nyugdíjrendszer fontosabb kérdései.....	22
3.5.Egészségügyi ellátás és az idősügyi kérdések kapcsolata.....	24
3.6.A szociális ellátórendszer idősok szempontjából meghatározó elemei	26
3.7.Területi egyenlőtlenségek és kezelési lehetőségei.....	28
3.8.A tevékeny idősor megvalósításában rejlő lehetőségek Magyarországon.....	31
3.9.A Hegyháti járás jellemzői.....	32
4.Elemzőrész	36
5.Az Idősügyi és Nemzeti Stratégia egyes elemeinek érvényesülése a Hegyháti járásban.....	46
Irodalomjegyzék.....	56
Mellékletek	58

Ábrajegyzék

1. Kiválasztási szempontok, célcsoportok.....	8
2.A területi egyenlőtlenségek megjelenése néhány közszolgáltatás esetén.....	29
3.A területi differenciálás eszközei	30
4. 60 év feletti.....	35
5. A Hegyháti járás 12 településén a lakosság szám és az idősek arányának alakulása.....	36
6. A Hegyháti járás 12 településén az öregedési index alakulása	36
7. Korosztályok ábrázolása	37
8. Megtakarítások iskolai végzettség szerint.....	40
9. Megtakarítások korosztályok szerint.....	41
10. Iskolai végzettség	41
11. Időskori aktivitás végzettség szerint	42
12. A Hegyháti járásban az idősekre vonatkozó szolgáltatások köre településekre lebontva.....	51

1. Bevezetés

Alsómocsolád Község Önkormányzata partnereivel együttműködésben 2013-ban nyújtotta be pályázatát a Norvég Finanszírozási Mechanizmus 2009-2014-es időszakának Kapacitásfejlesztés és intézményközi együttműködés programja keretében közzétett „Önkormányzati kapacitásfejlesztés a helyi közszolgáltatások minőségének javítása és a helyi gazdaságfejlesztés érdekében” című pályázati felhívásra, Mintaprogram a minőségi időskorért elnevezéssel. A projekt átfogó célja: az idősgondozás színvonalának emelése a vidéki Magyarország aprófalvas térségeiben. A vizsgálati tapasztalatokat és eredményeket bemutató tanulmány e fejezetén belül sor került annak feltérképezésére hogy, milyen módon készülnek az időskorra, valamint az ezzel az életszakasszal együtt járó kihívások kezelésére a Hegyháti járás településein élő emberek.

A kutatás – az önkormányzattal egyeztetett, illetőleg közösen kidolgozott kutatási terv alapján – alapvetően a térségben készült mélyinterjúkra, pontosabban azok feldolgozására támaszkodik

2. Módszertan

A kutatás feladata, hogy feltárja a Hegyháti járásban az időskorra való felkészülési technikákat, valamint megtudjuk, hogy milyen aktivitási lehetőségek léteznek a térségben az idősek számára. Ennek érdekében 60 családdal készítettünk személyes, illetve fókuszcsoporthozos interjút. A 60 db interjúból, 5 db fókuszcsoporthozos interjú, és 55 mélyinterjú elkészítésére került sor. A kutatás, illetve a kvalitatív vizsgálatok során rétegzett mintavételt alkalmaztunk.

A Hegyháti járás települései közül (25 db) minden másodikat kiválasztottuk (12 db). A kiválasztásnál figyelembe vettük, hogy a települések között megtalálhatóak legyenek a zsákfalvak, a mikrotérségi központok és olyanok is, ahol a romák aránya magas a helyi lakosságon belül. Véletlenszerűen került meghatározásra, hogy a 12 településen, hány db interjút készítettünk, a darabszámok településenként eltérőek voltak.

Az 1. sz. ábra mutatja a be a tizenkét település sajátosságait, valamint azt, hogy az adott faluban, városban, milyen típusú családok kerültek be a mintába.

Ág településen 7 családot hívtunk össze a település polgármesterének segítségével, ahol fókuszcsoporthozos keretében tettünk fel kérdéseinket. Előre szerkesztett kérdéssorunk volt, azonban a beszélgetés során új kérdések is felvetődtek. Meződön 5 családot interjúvoltunk meg, fókuszcsoporthozos keretében. Az interjú lefolytatására az önkormányzat biztosított helyet. Mágocson

szintén 5 családot kérdeztünk meg fókuszcsoporthoz interjú során. Sásdon 6 családot sikerült lekérdeznünk, az önkormányzat épületében. Gödrén 4 család képviselőjével beszélhettünk.

A kutatás elemző részében az elkészített 60 db interjú és fókuszcsoporthoz közül, 10 db interjú és fókuszcsoporthoz kiválasztására, és elemzésére került sor. Az interjúk részletesen, és lényegre törően kerülnek bemutatásra. A 10 db interjú és fókuszcsoporthoz kiválasztásánál szerepet játszott, a társadalmi státusz, a korosztály, a generációk kérdése.

Bizonyos kérdések kiértékelését SPSS programmal is elvégeztük. Az adattáblába két korcsoportot állítottunk fel, a 40 év alattiak és a 40 év felettiak csoportját.

A 12 település esetén a polgármesterek, és családjaikkal is készítettünk mélyinterjút, mert fontosnak tartottuk megismerni az adott falu, illetve város vezetőjének attitűdjeit az idős korra való felkészülés tekintetében.

A többi mintában lévő család kiválasztásánál igénybe vettük a települési önkormányzat segítségét, hiszen cél volt, hogy egyenlő arányba kerüljön be a mintába alacsony, közép és magas társadalmi státuszú család. Az önkormányzat és annak képviselői kistépülésen ismerik a helyi lakosokat, segítséget tudnak nyújtani abban, hogy három generációs családot „találjunk” a faluban, kisvárosban. A véletlenszerű kiválasztást minden esetben követelménynek tekintettük.

A térségből egy evangélikus lelkésszel sikerült interjút készíteni, szeretnénk volna egy fókuszcsoporthoz összehívni, három lelkész, ill. plébános közreműködésével, de ezt nem sikerült megszervezni. A térségben praktizáló háziorvosokkal is terveztünk csoportos lekérdezést, azonban ezt sem sikerült megvalósítani, a háziorvosok elég elfoglaltak bizonyultak.

A mintába mind az 5 db mikrotérségi központ bekerült a Hegyháti járásból (Gödre, Mágocs, Mindszentgodisa, Sásd és Vásárosdombó). Zsáktelepülések közül Alsómocsolád, Ág, Palé és Varga. A kiválasztott települések közül Ágon és Vargán átlag feletti a romák aránya az összlakossághoz viszonyítottnak (30-17,5 %). Jelentős mértékben szegregálódott falu Ág, melyre jellemző a földrajzi és etnikai szegregáció is.

Általánosságban elmondható, hogy az emberek, ill. a családok, a megkérdezettek első körben bizalmatlanok voltak, azonban a „polgármesteri” közbenjárásoknak köszönhetően a találkozások sikeresek lettek, a beszélgetés során megnyíltak az interjú alanyok, sőt olyan információkat is megosztottak velünk, amelyek bizalmasak, családot érintőnek voltak tekinthetőek. A beszélgetések – szinte minden esetben – barátságos légkörben, kellemes hangulatban zajlottak.

1. sz. ábra Interjúhelyszínek, kiválasztási szempontok és célcsoportok

Települések	Kiválasztási szempontok, célcsoportok												
	Minden 2. település a Hegyháti járásban	Mikro-térségi központ	Zsák-települések	Magas a romák aránya	Szegregálódott település	Polgármesterekkel készített interjú	Intézményvezetők-vel készített interjú	Plébánosokkal készített interjú	3 generációs családokkal készített interjú *	Alacsony társadalmi státuszú családok *	Közép társadalmi státuszú családok*	Magas társadalmi státuszú családok*	Fókusz-csoport
Alsómocsolád	X		X			X			1	1	2	1	
Ág	X		X	X	X	X				8	1		X
Baranyaszentgyörgy	X					X				2	1	1	X
Gödre	X	X				X				4		1	
Mágocs	X	X				X	X	X			8	4	X
Meződ	X					X				5		1	X
Mindszentgodisa	X	X				X				1		2	
Nagyhajmás	X					X						2	
Palé	X		X			X			1	2	1	2	X
Sásd	X	X				X	X		1	2	4	1	
Varga	X		X	X		X					1		
Vásárosdombó	X	X				X					2	1	

* = a polgármesterekkel és az intézményvezetőkkel történő egyeztetés után

A mélyinterjúk mellett készített fókuszcsoportos interjúknak tapasztalhattuk azok előnyeit és hátrányait is. A kutatás során mind a két hatás érzékelhető volt. A moderátor számára több új információ is származott abból, hogy közös, csoportos interjúkészítések zajlottak. Többször indult el a feltett kérdés hatására spontán beszélgetés, melyből plusz információ származott. Azonban a fókuszcsoport hátrányai is érzékelhetőek voltak. A beszélgetést a csoport „vezére” többször elterelte, az ő véleménye vált a meghatározóvá. A csoporthatás, ill. a „birkaszellem” többször is érzékelhető volt az csoportos interjú készítés ideje alatt, bár ez az eredményeket csak kis mértékben torzította.

3. A szakpolitikai dokumentumok, valamint a szakirodalom átfogó megállapításainak bemutatása

Az empirikus vizsgálatok eredményeinek ismertetését megelőzően szükséges bemutatni azokat a fontosabb elméleti megközelítéseket, amelyek a releváns hazai és nemzetközi szakirodalom elemzése alapján elősegíthetik a kutatási tapasztalatok szintetizálását.

Első, illetve alapvető kérdés annak meghatározása, hogy a hazai és nemzetközi szakirodalom és ágazatpolitikai gyakorlat kit, kiket tekint időseknek, kik képezhetik a vizsgálat célcsoportját?

Az időskor meghatározása a nemzetközi gyakorlat tükrében

Napjainkban már nem feltétlenül lehetséges életkor szerinti alsó és felső határokhoz kötni magát az időskort. A magyar társadalom, valamint egész Európa, demográfiai változásokon megy keresztül, kitolódott átlagéletkor, megemelkedett nyugdíjkorhatár, valamint a 65 év feletti népesség dinamikusan gyarapodó rétege készíti a tagállamokat és az államok vezetőit, arra, hogy átfogó intézkedéseket eszközöljenek az időspolitika terén. Magát az időskort tehát, nehéz kategóriák közé szorítani. Egy demográfiai publikációkban¹ az Európai Statisztikai Hivatal (EUROSTAT) értelmezésében a 60 év felettieket tekintik időseknek. Egy másik – többek között az idős népesség demográfiai jellemzőit tagláló – tanulmányban² viszont már arról olvashatunk, hogy a társadalom tagjai az öregkor alsó határának nem a 60., hanem a 65. évet tekintik. A legelfogadottabb az

¹Monostori Judit - Őri Péter - Spéder Zsolt (2015) (szerk.): Demográfiai portré 2015. KSH NKI, Budapest: pp. 115–134.)

²Spéder Zsolt (2011.) (ed.): Bálint Lajos et.al. (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet): Demográfiai jövőkép. Magyarország demográfiai jövőjét meghatározó tényezők alakulásának áttekintése és értékelése a fenntarthatóság szempontjából. Budapest, 86–105 p

Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization) beosztása³, amely az alábbi életszakaszokat határozza meg az idősödés folyamatának leírása során:

- 50-59 év: áthajlás kora,
- 60-74 év: idősödés kora,
- 75-89 év: időskor,
- 90-99 év: aggkor,
- 100 év felett: matuzsálemi kor.

3.1.A Madridi Idősügyi Cselekvési terv 2002 (MIPAA)⁴

2002-ben Madridban egy Idősügyi Világkonferenciát rendeztek, ahol a világ országai Nemzetközi Idősügyi Cselekvési Tervet fogadtak el. A Terv alapelve az idősebbek társadalmi integrációja, aktivitásuk megőrzésének támogatása, társadalmi hozzájárulásuk elismerése, szükség esetén a megfelelő gondoskodás és gondozás biztosítása. E feladatok végrehajtásáról a régió országainak, így Magyarországnak is jelentést kellett készítenie 5 év elmúltával, vagyis 2007-ben. E jelentések elemzése, összegzése alapján a spanyolországi Leonban elfogadták Leoni Miniszteri Deklarációt, amelyben megerősítették a Madridi Cselekvési Terv végrehajtása iránti elkötelezettségüket. Az előbbieken felsorolt dokumentumok szellemében határozza meg Magyarország is időspolitikai elveit, célkitűzéseit.

Az első fókusz terület, az idősebb személyek integrációja és társadalmi részvétele

Az állami szervezetek partnerként kezelik az idősebbeket, mint egyéneket és szervezeteiket egyaránt. Az idősek civil szervezeteinek új lendületet adott az Idősügyi Tanács szerepének megerősítése a 1138/2002. (VIII. 9.) Kormányhatározattal. Az ország számos területén léteznek helyi idősügyi tanácsok, melyeket országos minta alapján, a megyei és a városi önkormányzatok hoztak létre. Külön kihívást jelent a friss nyugdíjasok „integrálása” a nyugdíjas-társadalomba. Közéleti-gazdasági aktivitásuk és az aktív időskor gyakorlatát segítő programok generálása, valamint ezek médiabemutatása nagyban hozzájárulhat az öregedésről alkotott pozitív társadalmi képhez.

³Dr. Lampek Kinga (2015) Az aktív időskor és a társadalom. In: Dr. LampekKinga-Dr Rétsági Erzsébet (szerk.): Egészséges idősödés, Pécs, p.9.)

⁴Forrás: <http://www.idostanulas.eoldal.hu/cikkek/tanulasi-segedlet-a-hallgatoknak/madridi-idosugyi-cselekvesi-terv.html>)

Második fókuszterület, a szociális és védelmi rendszerek kiigazítása

Kiemelendő az időskorúak járadéka, amely azoknak a nyugdíjkorhatárt betöltött személyeknek nyújt ellátást, akik megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkeznek. Megemlítendő az Európában egyedülálló a falugondnoki szolgáltatást, melynek célja a kisteleplések intézményhiányból eredő hátrányainak csökkentése.

A harmadik fókuszterület a munkaerőpiac alkalmassá tétele a népesség öregedésének gazdasági és társadalmi következményeire való felkészülésre

Az idősebb munkavállalók foglalkoztathatóságának elősegítésére a felnőttképzésről szóló többször módosított 2001. évi CI. Törvény szerint a szakmai-, nyelvi- és általános képzésre igénybe vehető támogatásoknak nincs felső korhatára, sőt átmeneti jelleggel 2005-2006-ban az 50 év felettiek – bizonyos foglalkoztatási esetekben – ingyenes második szakképesítéshez is juthattak. Idősebb álláskeresők elhelyezkedését képzéssel, tréninggel, éves szinten, mint egy 1 milliárd forint értékben segítik a megyei munkaügyi központok.

3.2. Az Európai Unió szakpolitikai intézkedései a tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás megvalósítása érdekében

A 2012-es év egyértelműen a tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai éve volt. Ennek okán született kézirat a „Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás- az EU támogatásával” mely részletesen sorra veszi az aktív idősödés eléréséhez szükséges uniós kezdeményezéseket és programokat. A fentiekben megjelölt dokumentum konklúziója szerint fontos célként fogalmazható meg a tevékeny időskor támogatása élet minden területén: mind a szakmai, közösségi és családi szerepvállalás, mind pedig az egészséges és független időskor megteremtése érdekében. A tevékeny időskor fogalma alatt azt is értjük, hogy másképp tekintünk az öregedésre: a várható élettartam emelkedésével feljebb toljuk a „fiatalkor” és az „időskor” közötti határvonalat, és jobban megbecsüljük mindazt a támogatást és tapasztalatot, amellyel az idősebbek az élet minden területén a társadalomsegítségére lehetnek. A jelenlegi társadalom középkorosztályának aktivitási szándékát jelzi, hogy egy – a 2012-es évet megelőző időszakban keletkezett – Eurobarométer-felmérésben⁵ az európaiak egyharmada vélte úgy, hogy a nyugdíjkorhatár elérése után tovább szeretnének dolgozni, még ha esetleg nem is teljes

⁵Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás- az EU támogatásával (2012) Luxembourg: Európai Unió Kiadóhivatala, 2012 ISBN 978-92-79-25128-3

munkaidőben. Az már egy másik sajátossága a jelenlegi foglalkoztatáspolitikának, hogy erre sajnos jelenleg nem sok európai polgárnak van lehetősége. Éppen ezért legfőbb ideje volt egy ilyen kezdeményezésnek, hiszen az 1940-es évek végén és az 1950-es években születettek tömegesen érik el a nyugdíjkorhatárt. Az Unióban tehát demográfiai változás zajlik, aminek jelentős társadalmi, gazdasági, költségvetési és politikai következményei lesznek.

Ezen változásoknak köszönhetően alapvetően két tendencia vetíthető előre. Egyfelől az aktív korú (15–64 éves) lakosság összlétszáma az Unió teljes munkaképes korú népességének lakosságon belüli aránya az elkövetkező fél évszázadban a jelenlegi 67 százalékról 2060-ra 56 százalékra csökkenhet. Egyre több lesz az idősebb munkavállaló, amelyhez hozzájárul a nyugdíjkorhatárok fokozatos emelése is. Ez óriási hatással lesz mind az európai foglalkoztatás és növekedés jövőjére, mind a szociális védelmi és egészségügyi rendszerek fenntarthatóságára, hiszen egyre szélesedik a kiadási szükségletek és az adó- és járulékbévételek közötti szakadék. Másfelől egyre többen érik el az időskort. Az időskorúak száma másfélkétszeresére emelkedik, így csaknem minden harmadik uniós polgár 65 évesnél idősebb lesz. Ezen belül is a legnagyobb növekedés a 80 év felettiak esetében prognosztizálható.

Ami jelentős következményekkel jár az egészségügyi és gondozási szolgáltatások terén.⁶ A tevékeny időskor az **Európa 2020** stratégia kulcsfontosságú részét képezi, és az utóbbi sikere nagymértékben függ attól, hogy sikerül-e az idősök számára lehetővé tenni a munkaerőpiacon és azon kívül való teljes értékű érvényesülést. A stratégiában szerepel többek között az is, hogy az idősöknek számára elő kell teremteni annak lehetőségét, hogy munkavállalóként, fogyasztóként, gondozóként, önkéntesként és polgárként aktívak maradhassanak

Európának 2020-ig az aktív idősödés elérése érdekében teljesítenie kell például, hogy a 20 és 64 év közötti népesség foglalkoztatási arányát 75%-al növelje, illetve a szegénység és társadalmi kirekesztés által fenyegetettek számát legalább 20 millióval való csökkentse. Az Európa 2020 stratégia a foglalkoztatási ráta 75 %-os növekedését irányozza elő 2020-ig a 20–64 éves európai férfiak és nők körében. Ennek elérése érdekében a Bizottság a tevékeny időskor terén olyan intézkedésekre ösztönzi a tagállamokat, amelyek a korai nyugdíjazási rendszerekkel szemben a foglalkoztatásban való megtartást és az idős munkavállalók újbóli munkaerő-piaci integrációját részesítik előnyben. Élet- és Munkakörülmények Javításáért” elnevezésű dublini székhelyű ügynökség megalkotott egy dokumentumcsomagot, amely elsősorban azt vizsgálja, mit kell

⁶E C O S T A T Gazdaság- és Társadalomkutató Intézet, Bővülő Európa, Bp., 2010 II. negyedév, p.19.

megváltoztatni a munkahelyeken ahhoz, hogy az idősebb munkavállalókat meg lehessen tartani a foglalkoztatásban, továbbá elemzi a hivatalos nyugdíjkorhatár feletti munkaeő-piaci részvételét

Az EU 2020 stratégiát megvalósító és konkretizáló uniós költségvetés jelentős részét a munkahelyteremtést, a gazdasági fejlődés előmozdítását, illetve az EU társadalmi, gazdasági és területi kohéziójának megvalósítását célzó tagállami erőfeszítések támogatására fordítják. A tevékeny és egészséges idősor viszont nélkülözhetetlen ezen az célok teljesüléséhez, éppen ezért foglalnak el előkelő helyet a támogatási rendszerben.

Mindezekre tekintettel szükségesnek tűnik bemutatni, illetve megismerni azon támogatási programokat és kezdeményezéseket, amelyek kiemelt feladatként kezelik az aktív idősor megteremtését.

Az egyes alapok hozzájárulása a közösségi szinten meghatározott időspolitikai célokhoz

1. Az ESZA (Európai Szociális Alap) olyan helyi és regionális projekteknek is támogatást nyújt, amelyek új és kreatív lehetőségeket vizsgálnak a szakmailag tevékeny idősor segítésére, és transznacionális hálózatokat hoz létre az ennek során kidolgozott bevált ötletek és szakpolitikák cseréjének ösztönzésére. A Bizottság 2011. októberében javaslatot nyújtott be a jövőbeni kohéziós politika és ezen belül az ESZA szabályaira vonatkozóan. A javaslat az ESZA finanszírozásának összesen 84 milliárd eurós növelését vetíti elő a 2014–2020 közötti programozási időszakban. A javaslat szerint a tevékeny és egészséges idősor előmozdítása az ESZA befektetési prioritásainak egyike lesz az új időszakban.

2. Az ERFA (Európai Regionális Fejlesztési Alap) jelentős forrásokkal járul hozzá a szociális és egészségügyi infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztéséhez, segítve a társadalom idősödésével járó egyes kihívások (többek között a szociális és egészségügyi ellátórendszerek átalakításával összefüggő problémák) nemzeti és regionális szintű kezelését. Fontos megemlíteni, hogy az európai területi együttműködés keretében az Interreg IVC alprogram és az URBACT program is támogat a tevékeny és egészséges idősorral összefüggő projekteket.

3. Kohéziós Alap nevű uniós pénzügyi eszköz azt a célt szolgálja, hogy minél számottevőbb összefogás jöhessen létre az Unió legfejletlenebb és legfejlettebb tagállamai között. Csökkenti a gazdasági és társadalmi különbségeket, és stabilizálja a tagállamok gazdaságait. Az akadálymentes közlekedési rendszerek fejlesztésével az alap a tevékeny idősor támogatásához is hozzájárul.

4. Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) többek között olyan projekteket is finanszíroz, amelyek elősegítik a szociális szolgáltatások és a szociális infrastruktúra fejlesztését a

vidéki térségek idősödő közösségeinek javára. Sok vidéki térséget különösen érzékenyen érint a demográfiai változás: a fiatalok elvándorolnak, máshol keresnek munkát és tanulási lehetőséget, és a térségben főként az idősebbek maradnak. A tevékeny idős kor előmozdítását célzó, az EMVA keretében támogatható tevékenységek széles köre magában foglalja a tudás és az emberi potenciál szakképzés és tanácsadás által történő fejlesztését.

A „Village Meeting Point” („falusi találkozóhely”) EMVA-finanszírozású projekt találkozóhelyet hozott létre az Idestrup nevű dán faluban, addig elszigetelten élő idős emberek számára. Az informatikai eszközökkel és képzéssel, fitness-központtal, kávézóval és kisbolttal is büszkélkedő központ nagyban megkönnyíti a tevékeny idős kor megvalósítását a közösségben.

A 2013 utáni időszakban a közösségi szintű fejlesztéspolitika egyik fő célkitűzéseként határozták meg a közsféra reformját a szociális és egészségügyi ellátás terén, különös tekintettel az idősödő népességre. Természetesen az EU 2020 stratégia kialakítását megelőzően is léteztek olyan (minta) projektek, amelyek a közösségi források felhasználása segítségével igyekeztek választ keresni az idősödés kérdéseire, különösen a demográfiai változások által jelentősen érintett vidéki térségekben.

A „Village Meeting Point” („falusi találkozóhely”) EMVA-finanszírozású projekt találkozóhelyet hozott létre az Idestrup nevű dán faluban, addig elszigetelten élő idős emberek számára. Az informatikai eszközökkel és képzéssel, fitness-központtal, kávézóval és kisbolttal is büszkélkedő központ nagyban megkönnyíti a tevékeny idős kor megvalósítását a közösségben.

A megfelelő, fenntartható és biztonságos nyugdíjakra irányuló átfogó stratégia⁷

A népesség elöregedésére és a nyugdíjrendszerekre nehezedő nyomás várható erősödésére tekintettel már az Európai Bizottság 1999-ben kiadott közleménye jelezte az együttműködés szükségességét ezen a területen. A nyílt koordináció alkalmazását az Európa Tanács lisszaboni ülésén határozták el 2000 tavaszán, a közös célkitűzéseket pedig 2001 végén fogadták el úgy, hogy három pillér köré csoportosítva tizenegy közös célkitűzést azonosítottak. A stratégia elemei a következők:

I. A nyugdíjrendszerek szociális céloknak való megfelelése:

1. annak biztosítása, hogy az idős emberek ne legyenek kitéve a szegénység és a kirekesztődés kockázatának, és megfelelő életszínvonalon élhessenek nyugdíjukból;

⁷Stratégiai kutatások – Magyarország 2015, A TÁRSADALMI KOHÉZIÓ ERŐSÍTÉSE (szerk) Tausz Katalin, Bp, 2006, p.19.

2. minden személy számára olyan nyugdíjrendszerekhez való hozzáférés biztosítása (akár társadalombiztosítási, akár magán-), amely nyugdíjazásuk után a megfelelő életszínvonal biztosításához szükséges összegű nyugdíj megszerzését teszi lehetővé;
3. a generációkon belüli és azok közti szolidaritás biztosítása.

II. A nyugdíjrendszerek *pénzügyi fenntarthatósága*:

4. magas szintű foglalkoztatás;
5. annak biztosítása, hogy a szociális védelmi rendszerek, főként a nyugdíjrendszer, ne ösztönözzenek a munkaerőpiac korai elhagyására, és ne szankcionálják a nyugdíjkorhatár feletti foglalkoztatottságot;
6. a nyugdíjrendszerek reformjának végrehajtása a fenntartható közkiadások érdekében;
7. igazságos egyensúly fenntartása az aktív és nyugdíjas populáció között: a járulék fizetők túlterhelésének elkerülése, ugyanakkor megfelelő szintű nyugdíjak biztosítása;
8. a megfelelő jogi keretek kialakításával és hatékony gazdálkodással biztosítani kell az állami és magán-nyugdíjrendszerek hatékonyságát, az ellátások megfelelő színvonalát, a jogosultságok átvihetőségét és a rendszerek biztonságosságát;

III. A nyugdíjrendszerek *modernizálása* a változó társadalmakhoz való alkalmazkodásuk érdekében:

9. biztosítani kell a tagállamok rendszerei közötti átjárhatóságot, hogy a nyugdíjrendszerek ne gátolják a munkaerő mobilitását és a rugalmas foglalkoztatási formák terjedését;
 10. biztosítani kell a nők és férfiak egyenlő esélyeit a nyugdíjak tekintetében;
 11. fenn kell tartani, illetve növelni kell az állampolgárok bizalmát a nyugdíjrendszerekkel kapcsolatban, megbízható és könnyen érthető információk kommunikálásával;
- az állampolgárok felé a nyugdíjak jövőbeni alakulásáról. 2012. február 16-án a Bizottság elfogadta a nyugdíjakról szóló fehér könyvet, amely bemutatja, mit tehetnek az EU és a tagállamok azért, hogy – elsősorban a tevékeny időskor révén – megfelelő jövedelmet biztosítsanak a nyugdíjas életszakaszban. A javasolt intézkedések törekednek a munkában és nyugdíjban töltött évek közötti egyensúly javítására, és támogatni kívánják a kiegészítő nyugdíj-megtakarítási lehetőségeket.

Az életkoron alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem

Az Eurobarométer 2009-es különjelentéseiből⁸ kiderül, hogy az európai polgárok úgy vélik, hogy a munkakeresés során az életkor jelenti a leggyakoribb hátrányt. A Bizottság által kiadott közleményben, amely a „Megkülönböztetés mentesség és esélyegyenlőség címet viseli elkötelezte magát a megkülönböztetés különféle formái (többek közt az életkoron alapuló diszkrimináció) elleni küzdelem mellett. A Bizottság törekszik arra, hogy az életkoron alapuló megkülönböztetés tilalmát módszeresen beépítsék az összes szakpolitikába.

A Bizottság által a 2014–2020 közötti időszakra elfogadott ESZA és ERFA-rendeletjavaslat is kitér a szociális innovációra. A tagállamok és a régiók immár dönthetnek úgy, hogy beruháznak aszociális innovációba, és e célra forrásokat különíthetnek el a strukturális alapokból.

Közegészségügyi prioritások, a testmozgás népszerűsítése és finanszírozása⁹

Az egészségügyi politika kialakítása a tagállamok hatásköre, mindemellett az Unió segíthet a közegészségügyi problémák megértésében és megoldásában, a betegségek megelőzésében és a kockázatok kezelésében. Az EU igyekszik felhívni a figyelmet az egészséges és tevékeny időskorhoz kapcsolódó célkitűzésekkel összefüggő kulcsfontosságú közegészségügyi prioritásokra is.

A sport területén az Európai Unió szerepet vállal az egészségmegőrzést célzó testmozgás népszerűsítésében, amely a tevékeny és egészséges időskor megvalósításának is egyik eszköze.

A Bizottság javaslatot tett az új „Egészségügy a növekedésért” program (2014–2020) bevezetésére, amely az Európa 2020 stratégia célkitűzéseire, különösen a foglalkoztatásra, az innovációra és a fenntarthatóságra összpontosít. A program konkrétan támogatni kívánja az aktív és egészséges időskor témájára vonatkozó európai innovációs partnerséget. Az új uniós oktatási, képzési, ifjúsági és sportprogramra vonatkozó bizottsági javaslat, az Erasmus mindenkinek (2014–2020) sportról szóló fejezete hangsúlyt helyez az egészségmegőrzést célzó testmozgás népszerűsítésére. A tevékeny időskorhoz szükséges az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés is.

A stratégiát közvetlenül támogatja a fogyasztóvédelmi politika területére irányuló közösségi cselekvési program is, amely a fogyasztók egészségét, biztonságát, gazdasági és jogi érdekeit védő tevékenységeket finanszíroz. Ennek nyomán került kidolgozásra az új európai fogyasztóügyi stratégia és a fogyasztóvédelmi cselekvési program (2014–2020), amely

⁸Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás- az EU támogatásával (2012) Luxembourg: Európai Unió Kiadóhivatala, 2012 ISBN 978-92-79-25128-3

⁹Forrás:Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás- az EU támogatásával (2012) Luxembourg: Európai Unió Kiadóhivatala, 2012 ISBN 978-92-79-25128-3

Forrás: Az EU testmozgásra vonatkozó iránymutatásai - Ajánlások az egészségjavító testmozgás támogatására irányuló politikai intézkedésekre (2008) Brüsszel pp.6-10.

egyértelműen a középpontba állítja az időseket.

A tevékeny időskort a szociális turizmust előmozdító innovatív projekt is támogatja. A Calypso program a főidényen kívüli turizmust támogatja, ami kedvező mind a hátrányos helyzetű csoportoknak, akik másként esetleg nem tudnának üdülni menni, mind pedig a régióknak, amelyek a foglalkoztatás és a növekedés szempontjából nagyban függenek az idegenforgalomtól. A nyugdíjas vagy 65 év feletti idősek a kezdeményezés egyik konkrét célcsoportját alkotják.

A tevékeny időskort szolgáló IKT-megoldások támogatása¹⁰

Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) egyre fontosabb szerepet játszanak a tevékeny időskor támogatásában. Az internet és az új technológiák gyakran költséghatékony és könnyű hozzáférést biztosítanak az információkhoz, árukhoz és szolgáltatásokhoz, a társas kapcsolattartáshoz, valamint a demokratikus és polgári folyamatokhoz. Az Unió támogatja olyan megvalósítható IKT-megoldások gyakorlati kifejlesztését, amelyek segítik az idősek tevékeny és egészséges életvitelét.

A nagyívű uniós digitális menetrend (2020) az Európa 2020 stratégia egyik kiemelt kezdeményezése az IKT megoldásokban az innováció, a gazdasági növekedés és a fejlődés megerősítése terén rejlő lehetőségek jobb kiaknázását tűzte ki célul. A kezdeményezés különös hangsúlyt fektet az IKT-megoldásoknak a digitális jártasság és készségek az e-egészségügy és a távorvoslási rendszerek és szolgáltatások terén való alkalmazásában rejlő lehetőségekre, amely segítheti az idősek szükségleteinek kielégítését. Egyedi fellépések révén javítja az időseknek és a fogyatékkal élőknek az informatikai szolgáltatásokhoz való akadálymentes hozzáférését, ezáltal hozzájárul a tevékeny időskorral kapcsolatos célok eléréséhez.

Az egész életen át tartó tanulás ösztönzése

Az egész életen át tartó tanulás stratégiájának prioritásai:¹¹

Figyelemmel az egész életen át tartó tanulás európai paradigmájának egyetemesen elfogadott alkotóelemeire, valamint az ország, mindenek előtt a hazai oktatási, képzési rendszerek adottságaiból fakadó lehetőségekre és kívánatos fejlesztési irányaira, az egészéleten tartó tanulás

¹⁰AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 554/2014/EU HATÁROZATA (2014.) Brüsszel (internetes forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32014D0554>)

¹¹A Magyar Köztársaság Kormányának Stratégiája az egész életen át tartó tanulásról (2005.), Bp, p.30.

magyarországi stratégiájának gyakorlati megvalósítását szolgáló konkrét lépések az alábbi 5 prioritásra fűzhetők fel:

- Az oktatás, képzés esélyteremtő szerepének erősítése;
- Az oktatás, képzés és a gazdaság kapcsolatainak erősítése;
- Új kormányzati módszerek, közpolitikai eljárások alkalmazása;
- Az oktatás, képzés hatékonyságának javítása, össztársadalmi ráfordításainak növelése;
- Az oktatás, képzés minőségének javítása;

Az egész életen át tartó tanulás programja¹² az Erasmus mindenkinek (2014–2020) program keretében folytatódik majd. Az új programjavaslat ambiciózus terveket tartalmaz a közös európai oktatási és képzési problémák megoldására. A program részét képezi a felnőttoktatás és ezen belül az élet késői szakaszában folytatott tanulás is.

A Szalonikiben székelő Európai Szakképzés-fejlesztési Központ (Cedefop) projektet indított az idős munkavállalók javára. A projekt új kutatások útján új nézőpontból közelíti meg az idősödést és a munkavégzést, és szakpolitikákat javasol a tevékeny időskor területén a korai nyugdíjba vonulás visszaszorítása és a munkában töltött évek számának növelése érdekében

A bemutatott közösségi szintű dokumentum elemzés alapján felmerül a kérdés, hogy uniós szinten létezik-e egységes idősügyi politika? Az elemzett dokumentumok arról tanúskodnak, hogy ilyen egységes politika kialakítására közösségi szinten nem került sor. Az egységes rendszer kialakítása helyett, a különböző, időkorral összefüggő kérdések az egyes ágazatpolitikák szintjén jelennek meg. Miután az egyes ágazatok közötti harmonikus együttműködést mind a mai napig nem sikerült kialakítani közösségi szinten sem, ezért az egységes idősügyi politika hiányának egyik fontos következménye, az ágazati szinten fragmentált célok egységes megvalósulásának hiánya lehet.

3.3.A magyarországi idősügyet meghatározó fontosabb tényezők

Magyarországon a demográfiai változások, pontosabban az előregedés jelensége valamivel erőteljesebb, mint az európai átlag (a 65 éves és idősebb népesség aránya 2008 és 2050 között 1,8-szorosára fog emelkedni, míg a 80-as éveikben járók aránya az európai átlaggal megegyezik). Magyarországon jelenleg a népesség 18%-amár a 65. életévüket betöltötték táborába tartozik. Számuk 1,764 millió fő a 2015. évi adatok szerint. Arányuk várhatóan a következő évtizedekben a

¹²Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás- az EU támogatásával (2012) Luxembourg: Európai Unió Kiadóhivatala, 2012 ISBN 978-92-79-25128-3

jelenleginél is erőteljesebben növekszik majd, és 2050-re a népesség közel 30%-a lesz már e korosztály tagja. Magyarországon az életésélyek tekintetében a két nem közti különbségek is jelentős eltéréseket mutatnak. 2014-ben a születéskor várható élettartam a nők körében átlagosan 79 év, a férfiaknál 72 év volt.¹³

A demográfiai folyamatok jelentős változásainak magyarázata lehet például az 1950-es évek születésszámának megugrása (babyboomerek, Magyarországon a Ratkó-generáció), valamint ennek okozataként az 1970-es években született gyermekek magas száma. Az elkövetkező évtizedekben pedig a növekedés dinamikája a legidősebb generációt illetően lesz a legerősebb.¹⁴

Idősügyi Tanács – Idősek Tanácsa

A kormány mellett már 1996-ban megkezdte működését az idősügyi tanács, melynek tagjai az idősek érdekvédelmi szervezeteinek képviselői, illetve más, a miniszterelnök által felkért szereplők közül kerültek ki. A szervezet alapvetően konzultatív (véleményező, javaslattevő) funkciót töltött be. A 2000-es évek második felében – központi mintára – a helyi önkormányzatok mellett is megjelentek az idősügyi tanácsok, bár ez inkább csak a nagyobb városokra (Pl.: Szeged, Győr, Nagykanizsa) volt jellemző.

A 1712/2014. (XII. 5.) kormányhatározat alapján az idősügyi tanács megszűnt és helyét az Idősek Tanácsa vette át lényegileg azonos funkció mellett, némileg csökkentett létszámú tagsággal.

Idősügyi Karta: Az Idősügyi Tanács 2001-ben fogadta el az Idősek Magyarországi Kartáját

Karta főbb pontjai:

-Részvétel a társadalom tevékenységében (az idősek teljes értékű polgárai, egyenrangú tagjai az országnak; fontos cél a generációk közötti együttműködés, és szükséges az idősek helyzetének nagyobb mértékű/hangsúlyosabb bemutatása a média által, továbbá a kormányoknak biztosítaniuk kell az idősek világnapja méltó megünneplését).

¹³Dr. Lampek Kinga: Az aktív idősödés és a társadalom. In: Dr. Lampek Kinga – Dr. Rétsági Erzsébet (szerk.) Egészséges idősödés – Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban. Pécs, 2015. pp. 8–28.

¹⁴Spéder Zsolt (2011.) (ed.): Bálint Lajos et.al. (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet): Demográfiai jövőkép. Magyarország demográfiai jövőjét meghatározó tényezők alakulásának áttekintése és értékelése a fenntarthatóság szempontjából. Budapest, 86–105 p

-Az időskori élet anyagi feltételei (az idősek jogosultak az igazságos nyugdíjrendszerre, az állam garantálja, hogy a szociális alapellátások hozzáférhetőek legyenek az idős ember lakóhelyén, ki kell küszöbölni a foglalkoztatásban az életkor szerinti hátrányos megkülönböztetést, biztosítani kell továbbképző programok lehetőségét).

-Egészségügy, szociális ellátás és gondozás (tanácsadói szolgálat igénybevételi lehetősége a kiszolgáltatott élethelyzetek megelőzése érdekében, figyelemmel kell lenni az idősek sajátos igényeire, az idős emberek számára elérhetővé kell tenni az egyes szolgáltatásokat, valósulhassanak meg időskutatások, és a szakképzések fejlesztése is nagyon fontos).

Idősügyi Nemzeti Stratégia¹⁵

Magyarországon az Idősügyi Nemzeti Stratégia megjelenése a 2009-es esztendőre tehető, mely az alapvető célkitűzések között tartalmazza az idősödők és az idősek aktivitásának és függetlenségének megőrzését, de emellett a társadalmi és közösségi felelősségvállalás jelentőségére is rávilágít, a szolidaritás értékének megerősítését emeli ki. Ennek megvalósítása érdekében a tervezett beavatkozások az idősekkel szembeni negatív sztereotípiák csökkentésére, a generációk közötti kapcsolatok és együttműködések fejlesztésére, a foglalkoztatás, munkaerő-piaci részvétel erősítésére, az alternatív képzési lehetőségek fejlesztésére, az időskori jövedelembiztonság megteremtésére, valamint a civil kezdeményezések és önkéntesség erősítésére irányult.

A Stratégia több olyan elemet is meghatározott, amelyek lehetőséget nyújtanak arra, hogy segítségükkel értékelhetővé, mérhetővé váljanak az idősügyi kérdésekre helyi szinten adott válaszok (vagy éppen azok hiánya).

- Flexibilis és hatékony időspolitika, mely a szolgáltatói, döntéshozói oldaltól kívánja meg azt, hogy mely építsen a szolgáltatásokat igénylők (idősek) szükségleteire és véleményére.
- Hatékony ellátórendszerek működtetése, mely mindenki számára hozzáférhetően, egységes, egymásra épülő szolgáltatásokat biztosít, folyamatos és megbízható módon.
- Az idősek hozzáférése a szolgáltatásokhoz, mely azt jelenti, hogy az idősebb személyeknek úgy kell hozzáférniük a különféle szolgáltatásokhoz, hogy azok leginkább igazodjanak a saját szükségleteikhez. Márpedig az a szükséglet és igény szint jelentősen különbözhet egyes

¹⁵Dr. Lampek Kinga: Az aktív idősödés és a társadalom. In: Dr. Lampek Kinga – Dr. Rétsági Erzsébet (szerk.) Egészséges idősödés – Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban. Pécs, 2015. pp. 9-11.

társégtípusok (városias-rurális, fejlett-hátrányos helyzetű) között, sőt azonos térségen belül és eltérő lehet egyes települések között, de településen belül is.

- Időskor és társadalmi részvétel, esélyegyenlőség, mely – többek között – biztosítja annak a lehetőségét, hogy az egyén tevőlegesen befolyásolja nemcsak saját maga, hanem a különböző közösségek életét, hozzáadja tudását, normáinak érvényesítését, munkáját, bizalmát, egyéniségének színét, jellegét a közösség egészéhez. Az idősek társadalmi életbe való bevonása, az emberi képességek fejlesztésének hangsúlyozása előmozdítja a gazdasági dinamizmust, a társadalmi stabilitást és szolidaritást.
- Deficitmodell helyett fejlődésmodell, mely szerint az idősekről való gondoskodásban a korábbi deficitmodell (veszteségekre történő összpontosítás) helyett a fejlődésmodellben (a meglévő képességek megőrzése, szunnyadó készségek előhívása) szükséges gondolkodni és cselekedni.

A Stratégia végrehajtása érdekében a kormány külön határozatot¹⁶ hozott (az **Idősügyi Nemzeti Stratégia I. Cselekvési Terv 2010-2012.**), melynek tervezett beavatkozási területei közül érdemesnek tűnik néhány kiemelése:

- Ki kell dolgozni annak szempontrendszerét, hogy a Stratégia céljai miképpen érvényesíthetők az egyes operatív programok tervezése és végrehajtása során.
- Az élethosszig tartó tanulás kereteinek kiterjesztése az idősödők és idősek korosztálya internetes ismereteinek, felhasználói készségeinek fejlesztésére.
- Meg kell vizsgálni az idősödő és idős korosztályok és közösségeik önálló kezdeményezéseit, *fel kell mérni a vidéken élő idősek kulturális és szabadidős tevékenységeinek támogatási lehetőségeit*, ki kell dolgozni e tevékenységek pályázati támogatási lehetőségeit.
- Tovább kell erősíteni az Integrált Közösségi Szolgáltató Terek (IKSZT-k) funkcióit, szolgáltatásait, annak érdekében, hogy az IKSZT szolgáltatásain keresztül segítse a *kistélepülésen élő* idősek életminőségét. (1087/2010. (IV. 9.) kormányhatározat)

Október 1. – idősek világnapja (ENSZ)

Az ENSZ-közgyűlés 1991-ben október 1-jét az idősek világnapjának nyilvánította. Az idősek napját ma Magyarországon minden intézményben megünneplik. Sok helyütt október hónap egyúttal az

¹⁶Zárol Evelin – Az idősek helyzete, idősügy Magyarországon 1.rész (2014.)

idősek hónapja, melynek keretében különféle programokat szerveznek számukra.

Az Idősbarát Önkormányzat Díjra valamennyi helyi (települési, megyei, kerületi, fővárosi) önkormányzat pályázhat, ha alapfeladatán túl példamutató kezdeményezéseket tesz időskorú lakossága érdekében, úgy is, mint: aktív tevékenységével elősegíti az időskorúak életminőségének javulását, helyi szervezeteinek működését, valamint hozzájárul szabadidős programjaik megszervezéséhez; a helyi közéletbe, annak alakításába széleskörűen bevonja az időskorú polgárokat, illetve szervezeteiket

Lelki Egészség Országos Program (LEGOP) – mind az idősellátás, mind a rehabilitáció területén olyan komplex, integrált rendszer kialakítása történik, amely egyenlő hozzáférésű, megfelelő kapacitású, költséghatékony, és különleges életkori igényeket is képes kielégíteni (alkalomszerű szűrések).

Az egészségügyi ellátórendszer idősbaráttá tétele– A geriátriai oktatás kiterjesztése, általánossá tétele az ápolói szakképzés rendszerében. A háziorvosi ellátás megerősítése érdekében: Országos Alapellátási Intézet Praxis Programjának célja a jelentkező önkormányzatok számára a tartósan betöltetlen háziorvosi alapellátás biztosítása. A fekvőbeteg-ellátás struktúrájának átalakítása az aktív és a krónikus kórházi kapacitások arányának krónikus és rehabilitációs egészségügyi szolgáltatások irányába való eltolása. Az otthonápolás megerősítése.

3.4. A magyar nyugdíjrendszer fontosabb kérdései

Az idősek egzisztenciális biztonsága alapvetően függ a nyugdíjrendszer működőképességétől, ami leginkább a nyugdíjak értékállóságát és a nyugdíjrendszer hosszú távú fenntarthatóságát jelenti.

Pár évtized alatt mára a nyugdíj fogalma átalakult egy 20-25 évig tartó jól fizetett szabadsággá, amit a nyugdíjba vonuláskor kapott munkabér 70-83%-án túl még egyéb juttatásokkal is támogat az állam, mint például ingyenes utazás és ehhez hasonló kedvezmények.

2014-es KSH adatsor elemzéséből kiderül¹⁷, hogy **2011-ben a férfiak 60,4, a nők 58,4 évesen mentek nyugdíjba**, a korhatár (jelenleg 62 év) alatti nyugdíjasok száma elérte az aktív lakosság 15%-át. Ez a százalék a 2012-es évben tovább romlott, mert amikor a kormány lehetőséget biztosított a nőknek, hogy korábban nyugállományba vonuljanak, nem számoltak azzal, hogy 100

¹⁷Forrás: <http://kiszamoló.hu/a-nyugdíjrendszer-multja-es-jovoje/2013> (letöltés: 2016.11.28.)

ezer nő fog élni a lehetőséggel egy év alatt, komolyan megterhelve ezzel, az amúgy is ingatag lábakon álló nyugdíjasszát.

2011 elején 814 ezer 61 évesnél fiatalabb számára folyósítottak ellátást. Mivel a KSH demográfiai felmérései szerint egy ma 60 éves férfi még majdnem 19 évig, egy 60 éves nő 22 évig él még, ezért eddig kell egy átlagos nyugdíjast eltartani a társadalom gazdaságilag aktív szeletének. Ezt vessük össze azzal, hogy a jelenlegi nyugdíjasok (ideértve a rokkantsági ellátást kapó személyeket is) 33,8%-a még 30 év szolgálati idővel sem rendelkezik, 40, vagy annál több év szolgálati idővel csak a nyugellátást kapó személyek 20,7%-a tud felmutatni. 2000 óta a 60 év felettek száma 314 ezerrel nőtt és a Népeségtudományi Kutatóintézet szerint már 2017-re meghaladhatja az arányuk a társadalom 30%-át.

Magyarország erre a fenntarthatatlan és drága rendszerre minden évben egyre többet költ, a 2000-es GDP 8,4%-a helyett már 11,3%-ot.

A számokból egyértelműen látszik, hogy a felosztó-kirovó rendszer már nem sokáig fogja betölteni a szerepét, ami azzal jár, hogy a ma aktívkorú lakosság valószínűleg a mai értelemben vett nyugdíj nélkül marad.

A bankmonitor.hu egy 2015-ben megjelentett szövege így fogalmaz: A magyar nyugdíjrendszer a Nyugdíjbiztosítási Alap jelentése szerint 2040-ig egészen biztosan fenn fog állni. A magyar államháztartásnak több mint 2 915 milliárd forintját teszi ki a nyugellátás biztosítása, ami több mint 58%-a az állam társadalombiztosítási és jóléti szolgáltatásainak. **A teljes központi költségvetés kiadásait tekintve pedig annak több mint negyedrésszével (26%) egyenlő.** A rendszer azonban nagyon érzékeny a be- és kifizetett pénzek egyensúlyára. Ebből a szempontból pedig egyáltalán nem jó hír, hogy a magyar társadalom folyamatosan öregszik. Az idő előrehaladtával **a dolgozórétagnak tehát egyre több nyugdíjas korút kell majd eltartania.** Pillanatnyilag 6,2 millió munkaképes korú ember tart el 2 millió nyugdíjast, meg kell azonban említeni három olyan tényezőt is, ami miatt ezek a számok változni fognak:

- **a születéskor várható élettartam növekedése** – 1990-ben a férfiak várhatóan 65,1 évig éltek (nők 73,7 évig), 2014-ben már 72,1 évig (nők 78,9 évig),
- **egyre fogyó népesség** – 1990-ben 10,3 millióan, 2014-ben már csak 9,9 millióan éltek hazánkban,
- **a fiatalok külföldre vándorlása** – 2014 elején már 330 ezer magyar állampolgár élt külföldön.

- A fentiekkel vág egybe az az előrejelzés is, ami szerint a legfiatalabb és legidősebb munkaerőpiaci csoport aránya az eddig látottaknál is tovább romlik. **2030-ra a legfiatalabb korcsoport közel 10%-os hányadával a legidősebbek 38%-a fog szembeállni.**¹⁸

3.5. Egészségügyi ellátás és az idősügyi kérdések kapcsolata

Magyarországon az Egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény kimondja, hogy minden egyes polgárnak joga van a testi és lelki egészséghez. Ezen jogokhoz az ország a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.¹⁹

A magyar egészségügyi ellátórendszer működési elvei a következők:²⁰

Az egészségügyi ellátások rendszere az egészségügyi szolgáltatások biztosítását, valamint a népegészségügyi célok megvalósítását teszi lehetővé. Az egészségügyi ellátások célja, hogy segítsék az egészség fejlesztését, helyreállítását, megakadályozzák az egészségromlást, valamint hogy könnyítsék a megváltozott egészségi állapotú emberek munkába, illetve a közösségbe való beilleszkedését.

A magyar egészségügy átfogó és hosszú távú koncepcióját tartalmazó Semmelweis Terv, még csak nyomokban sem foglalkozik az időskorú társadalommal, mely talán a legnagyobb számú igénybe vevője ennek a helyi önkormányzati, vagy állami feladatkörbe tartozó közszolgáltatásnak. (Azt már csak zárójelben érdemes megjegyezni, hogy a dokumentum szinte kizárólag a szolgáltató, az intézményfenntartó oldaláról keresi a megoldásokat, az igénybe vevői oldal középpontba állítása, egyáltalán figyelembe vétele, a szolgáltatói szemléletmód és annak eszközei (elégedettségmérés, speciális igények, stb.) szinte egyáltalán nem jelennek meg.)

¹⁸Forrás: <http://bankmonitor.hu/cikk/ez-lesz-a-magyar-nyugdijrendszer-jovoje/2015-10-22> (letöltés: 2016.11.28)

¹⁹Egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény)

²⁰Forrás: Nemzeti Kapcsolattartó Pont internetes oldal magyar egészségügyi rendszerről szóló bejegyzése, <http://www.eubetegjog.hu/az-ellatorendszer-felepitese.html>, (letöltés: 2017.01.04)

Az aktív idősödés és nemzedékek közötti szolidaritás témájával foglalkozó tanulmány²¹számba veszi azokat a lehetőségeket, amelyekkel eszközölésével megvalósulhatna az egészségügyi ellátórendszer idősbaráttá tétele:

- A geriátria oktatásának kiterjesztése, általánossá tétele az ápolói szakképzés rendszerében. A programelem megvalósítása a szakképzési rendszer átalakításának elfogadásával az európai év időszakában megkezdődik.
- A háziorvosi ellátás megerősítése érdekében az Országos Alapellátási Intézet Praxis Programjának célja a jelentkező önkormányzatok számára a tartósan betöltetlen (több mint 6 hónapja helyettesítéssel ellátott) felnőtt és vegyes körzetekben a háziorvosi alapellátás biztosítása. Ezek többnyire az egyéb szempontok szerint is hátrányosnak minősülő térségekben fordulnak elő. A program eredményeként javul az idős korosztályok szempontjából is kiemelten fontos háziorvosi alapellátás hozzáférhetősége. A 2006-ban indult program hatására 2010-ben megállt a betöltetlen körzetek számának az emelkedése.
- A Praxiskezelő Program végrehajtására elkülönített költségvetési forrást biztosít a kormányzat, amely lehetőséget biztosít az idős, nyugdíjba vonuló háziorvosoknak a praxis átadására, és a fiatal, belépő orvosoknak a praxis átvételére. Az egészségügyi ellátórendszerben ez az egyik jó példa a nemzedékek közötti együttműködés elősegítésére. A rendszer fenntartható működésének kidolgozása folyamatban van.
- A fekvőbeteg ellátás struktúrájának átalakítása az aktív és a krónikus kórházi kapacitások arányának krónikus és rehabilitációs egészségügyi szolgáltatások irányába történő eltolásával, amely jobb színvonalú betegellátást tesz lehetővé az idős korosztályok számára.
- Az otthonápolás megerősítését, kapacitásának bővítését tervezi az egészségügyi ágazat a struktúraátalakítás keretében, amely az idős betegek számára is az eddiginél nagyobb hozzáférést fog biztosítani.

²¹A tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai évének Magyarországi Programja (2012.) (Elérhető: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yCydQNHszVgJ:2010-2014.kormany.hu/download/f/38/80000/Tev%25C3%25A9keny%2520id%25C5%2591skor_elfogadott%2520munkaprogram.docx+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu)

3.6.A szociális ellátórendszer idősek szempontjából meghatározó elemei

Személyes gondoskodás keretébe tartozó alapellátások

A magyarországi szociális szolgáltatások kiépülése az 1990-es, rendszerváltás utáni évekre tehető. Nevesítésük az 1993. évi III. törvényben – (továbbiakban Sztv.) a szociális ellátásokról és szociális szolgáltatásokról – történt.

Az Sztv.-ben nevesített idősek szociális szolgáltatásai az alábbiak voltak: étkeztetés, házi segítségnyújtás, nappali ellátást nyújtó intézmény: idősek klubja, átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény, időskorúak gondozóháza, ápolást-gondozást nyújtó intézmény: idősek otthona (Ehhez társulva megjelent később a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás, továbbá a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás).

1.A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése. A szolgáltatás hatszáz lakosnál kisebb településen működtethető.

2.A tanyagondnoki szolgáltatás legalább hetven és legfeljebb négyszáz lakosság számú – külön jogszabályban meghatározott – külterületi vagy egyéb belterületi lakott helyen működtethető. Amennyiben a helyi sajátosságok alapján a tanyagondnoki szolgáltatás több tanyagondnok közreműködésével valósítható meg, a tanyagondnokok által ellátandó körzetek határait – figyelemmel a lakosság szám korlátra – a fenntartó települési önkormányzat rendeletében határozza meg azzal, hogy új tanyagondnoki szolgáltatás négyszáz lakos fölött szervezhető meg.²²

3. Házi étkeztetés: Az önkormányzatok feladata a házi szociális étkeztetés biztosítása. Ez alatt azt értjük, hogy főként azok az idős vagy beteg rászorulóknak kapnak napi egyszeri meleg ételt, akik erről a fajta ellátásról önjelöltük már nem tudnak gondoskodni, nincs hozzátartozójuk sem, vagyis szociális vagy egészségi állapotuk miatt rászorultak. A szolgáltatás elérhető valamilyen nappali ellátást nyújtó intézményben, de az étel lakásra szállításával is. Az étkeztetésért és a házhozszállításért térítési díjat kell fizetni, a térítési díj mértéke a rászoruló szociális helyzetétől függ.

4. Házi segítségnyújtás: A házi segítségnyújtás²³ az egyik legrégebbi alapszolgáltatási forma, már a

²²Zárol Evelin - Az önkormányzati idősügyet érintő irányvonalak Magyarországon, (2013) Pécs, pp.16-18.

²³Gaál Szabó Mária – Preventív lehetőségek az idősellátásban (2015.), Miskolc, p.11.

70-es években is létezett. Az ellátást minden településen kötelező biztosítani, lakosságszámtól függetlenül. A házi segítségnyújtás tipikusan a szociális és az egészségügyi ellátás határán mozgó szolgáltatás, amelynek keretében a rászoruló személyről saját otthonában gondoskodnak. Ez az ellátási forma azoknak az idős, beteg, fogyatékos személyeknek nyújt segítséget, akik nem képesek önmagukat ellátni, s így a mindennapi életben nélkülözhetetlen feladataiban (bevásárlás, takarítás, fürdés, hivatalos ügyintézés, főzés, mosás, fűtés) mások segítségére szorulnak. Évek óta hangoztatott szociálpolitikai cél, a rászoruló személyeknek elsősorban lakóhelyükhöz közel biztosítani a szükséges gondoskodást, mert ez olcsóbb, humánusabb, ugyanakkor azt tapasztalják, hogy ezen ellátásokban részesülők száma fokozatosan csökken, míg a drágább, intézményes ellátásban részesülők száma nő. Ennek a nemkívánatos jelenségnek oka: az igénylők és a szolgáltatást végzők nem találják a közös hangot, a szolgáltatás ellenében fizetett díj emelkedése. A tapasztalat azt mutatja, hogy egyre kevesebben tudják igénybe venni ezeket a szolgáltatásokat, valamint megfigyelhető az egyre jelentősebb munkaerőhiány a szociális szolgáltatás területén. A szolgáltatás ma elsősorban időskorú személyek ellátását biztosítja. A házi segítségnyújtást a megállapított napi gondozási szükségletnek megfelelő időtartamban, de legfeljebb napi 4 órában kell biztosítani. A KSH adatai szerint 2012-ben Magyarországon összesen 125 281, 2013-ban 131 791 ember részesült házi segítségnyújtásban, 2012-ben a 65 évesnél idősebb korosztály 9,7 százalékát érintette a házi segítségnyújtás.

4.1 A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó készülék megfelelő használatára képes időskorú vagy fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárítása céljából nyújtott ellátás. A szolgáltatás keretében biztosítani kell: az ellátott személy segélyhívása esetén az ügyeletes gondozónak a helyszínen történő haladéktalan megjelenését, a segélyhívás okául szolgáló probléma megoldása érdekében szükséges azonnali intézkedések megtételét szükség esetén további egészségügyi vagy szociális ellátás kezdeményezését.

5. A nappali ellátást nyújtó intézmények a saját otthonukban élők részére biztosítanak lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, étkeztetésre, elfoglaltságra, társas kapcsolatok kialakítására. Ezen intézménytípusok közé tartozik az idősek klubja, fogyatékosok nappali intézménye, nappali melegedő, szenvedélybetegek nappali intézménye.

6. Tartós bentlakásos intézmények alapvetően kétféle feladatot látnak el. Az ápolást és gondozást nyújtó intézmények azoknak az önmaguk ellátására nem vagy csak folyamatos segítséggel képes személyeknek biztosítanak teljes körű ellátást, akiknek nincs olyan hozzátartozójuk, aki gondoskodna róluk. Ezen intézményi körbe tartoznak idősek otthona, pszichiátriai betegek otthona, fogyatékosok otthona.

A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások iránti szükségleteket szakirodalmi álláspontok alapján – a ma működő intézményrendszer nem képes kielégíteni. Ennek egyik oka az, hogy országos szinten nem elegendő az egyes szolgáltatások kapacitása, további problémát okoznak a területi aránytalanságok. Különösen súlyos a helyzet azokon a kistélepüléseken, ahol az alapvető közszolgáltatások hiányoznak és a demográfiai mutatók az országos átlagnál is kedvezőtlenebbek. Dr. Hazai Istvánné szerint a legalapvetőbb fejlesztési feladat a szociális alapellátások rendszerének országosan egységes színvonalú megteremtése. A szerző úgy véli, hogy ezzel párhuzamosan lépéseket kell tenni az átmeneti elhelyezést nyújtó, valamint a tartós bentlakást nyújtó intézményi ellátások bővítése érdekében is. A hivatkozott szakirodalom egyik fontos megállapítása, hogy további feladat az intézményi struktúrából még hiányzó, vagy csak kialakulóban levő ellátási formák megteremtése illetve bővítése. Így például az életvezetést segítő, pszichés problémák megoldásában közreműködő különféle szolgáltatások széleskörű bevezetésére külön figyelmet kell fordítani, ezért is kiemelt fontosságú a családsegítő központok hálózatának országos kiépítése.²⁴

3.7. Területi egyenlőtlenségek és kezelési lehetőségei

Magyarországon belül igen jelentős területi különbségek alakultak ki a különböző szolgáltatások, illetőleg az azokat igénybe vevők száma, helyzete alapján. (2.sz. ábra)

A területi különbségek szempontjából a Hegyháti járás a komplex programmal fejlesztendő kedvezményezett járások között szerepel, így különösen fontos lehet a települései számára, hogy országos, illetőleg helyi szinten hogyan, milyen eszközök segítségével és milyen főbb irányok mentén kerülhet sor a hátrányos helyzet, illetőleg a területi különbségek mérséklésére.

²⁴Dr. Hazai Istvánné, A szolgáltatások szerepe a szociális ellátásokban (1999).In: Tóbiás Péter (szerk.) Együttműködési lehetőségek civil szervezetek és az önkormányzatok között. Hálózat a Demokráciáért Program, Budapest, pp. 52-72.

2. sz. ábra A területi egyenlőtlenségek megjelenése néhány közszolgáltatás esetén

Megnevezés	Mérés szintje	Legalacsonyabb és legmagasabb érték	Különbözet mértéke
1 főre jutó bruttó hazai termék (GDP, 2012, ezer forintban)	Megye	1.262 – 6.286	ötszörös
100 aktív korúra jutó 65 éves és idősebb, 2011	Járás	16,8 – 57,4	3,4-szeres
Természetes szaporodás, illetve fogyás ezer lakosra, 2012	Járás	-16,8 – 3,5	ötszörös
Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó betegforgalom, 2012	Járás	4.791 – 18.843	közel négyszeres
Öregségi nyugdíj egy főre jutó havi átlagösszege, 2013	Járás	89.057 – 155.782	közel kétszeres
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben, illetve foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos száma, ezer lakosra, 2013	Járás	5,8 - 210; 1,2 – 86,6	harminchatszoros, illetve hetvenkétszeres
Hátrányos helyzetű tanulók aránya az általános iskolákban, nappali oktatásban, 2013	Járás	1,9% - 86,8%	negyvenhatszoros
Százezer lakosra jutó kulturális intézmények száma, 2013	Régió	11,4 – 61,6	ötszörös
Alkotó művelődési közösségek száma, 2010	Megye	251 – 1810	hétyszeres

Forrás: KSH

Célzott beavatkozások – és az idősök csoportjai is annak tekinthetők – irányát a kormányhatározatot megalapozó tanulmány az alábbiakban látja:

- a leghátrányosabb helyzetű térségekben a komplex beavatkozások kereteinek és a helyi folyamatokba való beépülési feltételeinek kialakítása;
- a települési leszakadási folyamatok megfordítása érdekében a 2007-2013-as időszakban indított modellprogram kiterjesztése a humán erőforrás fejlesztésén, a helyi közösség aktivizálásán, a nemzetiségi csoportok összefogásán, a gazdasági aktivitás fokozását elősegítő tevékenységeken keresztül;
- a leghátrányosabb helyzetű települések felzárkózásának folytatása érdekében folyamatos szakmai jelenlét biztosítása azokon a településeken, ahol a hátrányok olyan mértékben halmozódtak fel, hogy a helyi közösségek önerő, szaktudás és információ hiányában csak kívülről bevitt fejlesztő munkával, komplex programokkal mozdíthatók meg. Erre a jelenlétre építhetők a későbbiekben nem csak a szociális szolgáltatások, hanem akár a helyi gazdaságfejlesztés, a közösségi gazdálkodás keretei is;

A Hegyháti járás számos települése esetén releváns lehet az az igény, amely – helyi erőforrások híján – külső segítségre támaszkodva segítheti elő az idősekkel kapcsolatos bármely ellátás, vagy kezdeményezés sikerességét, ami viszont már térségi – vagy akár országos – beavatkozást feltételez.

A megalapozó tanulmány a differenciálás eszközeit és lehetőségeit az alábbiak szerint összegzi:

3.sz. ábra A területi differenciálás eszközei

	1 éven belül bevezethető, s rövidtávon jelentkező hatású eszközök	2-3 éven belül bevezethető, s középtávon jelentkező hatású eszközök	Hosszabb idő alatt bevezethető, s hosszútávon jelentkező hatású eszközök
Intézményi eszközök	<ul style="list-style-type: none"> ➤ közszolgáltatások közösségi működtetéséhez intézményi garanciák bevezetése 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kapacitások áthelyezése vagy összevonása ➤ kapacitásbővítés az alulszolgáltatott területen ➤ hozzáférési lehetőségek bővítése, fejlesztése mind a szolgáltató, mind az igénybevevő oldaláról 	
Szolgáltatási eszközök	<ul style="list-style-type: none"> ➤ az egységes szolgáltatási sztenderdhez képest többlet funkciók biztosítása a kedvezményezett járásokban (az ehhez kapcsolódó többlet-finanszírozással együtt) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ személyre szabott esetkezelés ➤ az igénybevevők nézőpontjából különböző összefüggő szolgáltatások integrált nyújtása ➤ igénybevevők bevonása a szolgáltatások fejlesztésébe ➤ az igénybevevők elvárásaihoz igazodó (pl. informatikai) alkalmazások elterjesztése ➤ új, innovatív szolgáltatási formák először a kedvezményezett járásokban kerülnek bevezetésre 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ személyre szabott szolgáltatások ➤ társadalmi környezet-hez automatikusan igazodó szolgáltatás-szervezés
Szabályozási eszközök	<ul style="list-style-type: none"> ➤ külső igényekhez igazított többlet- szolgáltatások szabályozása ➤ az ellátási háttérfelelősség bevezetése és szankcionálása kötelezettségek nem teljesítése esetén 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kötelező átmeneti jellegű munkavégzés a kedvezményezett járásokban a szolgáltatást nyújtó intézményekben dolgozók életpályája során 	
Pénzügyi eszközök	<ul style="list-style-type: none"> ➤ humán ösztönzők a kedvezményezett járásokban ➤ speciális ösztönzőkkel honorált munkavégzés vagy gyakorlat a kedvezményezett járások intézményeiben 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ célzott és feltételekhez kötött támogatás a kedvezményezett járásokban elérhető szolgáltatások fejlesztésére 	

Forrás: A humán közszolgáltatások differenciált szervezésének bevezetéséről szóló 1709/2015. (X. 5.) Korm. határozatmegalapozó tanulmány, 25. o.

A vizsgált szakirodalmi források és szakpolitikai dokumentumok alapján megállapítható, hogy az idősök gondoskodását biztosítani hivatott intézményrendszer ugyan kiépült Magyarországon, azonban a területi különbségek oly mértékűek, amelyek eltérő beavatkozást igényelnek nem csupán a különböző fejlettségű térségek között, de még adott térségen belül az egymástól jelentősen különböző helyzetben lévő települések esetén is.

3.8. A tevékeny időskor megvalósításában rejlő lehetőségek Magyarországon

A demográfusok szerint²⁵ 2020. évre az öregedési folyamat következtében létrejövő új helyzetek változtatásokat indokolnak. A népszámlálás adatai szerint a nyugdíjazás előtt álló korcsoport a legnépesebb, új kihívások elé állítva a helyi társadalmat, szükségessé téve ezzel a szociális szolgáltatási és támogatási rendszer átgondolását, felkészítését.

Az aktív időskor koncepcióját és definícióját elsőként az OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) 1998-ban fogalmazta meg: „az idős emberek képessé tétele arra, hogy minél tovább aktívak maradjanak a társadalomban és a gazdaságban. Ez azt jelenti, hogy meg kell kapniuk a lehetőséget arra, hogy szabadon döntsenek arról, mivel töltik a szabadidejüket: tanulással, munkával, pihenéssel vagy ápolás és gondozás igénybevételével.”²⁶

Az egész életen át tartó tanulás a gazdaságilag fejlett régiókban oktatáspolitikai paradigmaként van jelen. A hétköznapiakban ez azt jelenti, hogy a tanulás nem csak egy életszakaszra tevődik, hanem végigkíséri életünk folyamát, életkorunktól függetlenül. Mindezek okán neveléstudomány is három területre oszlik: pedagógiára, andragógiára és gerontagógiára. Ez utóbbi, melyet nevezünk gerontoedukációnak is, az idősoktatás tudománya. Az idősoktatás az oktatás-képzés speciális területe, mely ma még alapvetően a gazdaságilag már inaktív, 60 év feletti generációk tanulási igényeit szolgálja ki. Napjainkban Magyarországon hozzávetőlegesen 100 gazdaságilag aktív polgárra 151 inaktív jut. 2025-re az öregedési index meghaladja majd az egyet, azaz a 65 év feletti csoportja népesebb lesz a legfeljebb 19 éves népességnél. Egyre inkább szükség lesz arra, hogy az idősödő generációk megtartsák gazdasági aktivitásukat, vegyenek részt a társadalmi felelősségvállalásban, éljenek meg aktívan szociális szerepeket. Mindezek megvalósításához egyre tudatosabb tervezéssel és módszertannal kidolgozott gerontagógiai programokra van és lesz szükség, hiszen az időskori aktivitás megtartásának egyik leghatékonyabb eszköze a tanulás. Az

²⁵Giczi Johanna – Sági Gábor (szerk) 2004: Az időskorú népesség főbb jellemzői és életkörülményei, Bp., pp.18-20.)

²⁶OECD, 1998

idősödő korosztályok tanulási tereinek megteremtése, a gerontoeducáció szakmai megerősítése eddig a hazai oktatáspolitikai célok között nem a kiemelt helyen szerepelt. Az utóbbi évek legsikeresebb modellje a Zsigmond Király Főiskola által szervezett Nyugdíjasok Óbudai Akadémiája, mely ma már több, mint ezer idős tanuló bevonásával működik. A békási modell sikerét mutatja az is, hogy a főváros egyre több kerületében indulnak a főiskola által szervezett akadémiai előadássorozatok, tanfolyamok. Igen öröndetes ez a tendencia, hiszen az időskori tanulás szerepének felértékelődését igazolja: a gyakorlat a szakpolitikai háttér, vagy az állami finanszírozás hiányában, alulról szerveződve is képes megerősödni.²⁷A bemutatott kezdeményezések, illetve a szakirodalom²⁸ álláspontja nem különbözik a tekintetben, hogy a társadalom idősödését nem valamiféle paradox jelenségnek tekinti. Ha javulnak az életkörülmények, és ezzel párhuzamosan csökken a termékenység, az szükségszerűen a társadalmak elöregedéséhez vezet. A jelenségre való figyelemfelhívás általában vészjóslóan hangzik: elöregedő társadalmak, óriási terhek az egészségügyi és szociális ellátórendszereken, a családokon, közösségeken. Az idősödéssel kapcsolatos –időnként túlzottan negatív jövőképek mellett – kutatások sora igazolja azonban, hogy a valóságban sokkal árnyaltabb formában jelenik meg ez az életkori csoport. Az időskorral ugyanis nem szűnik meg –csak legfeljebb némileg módosul –a korábban kialakult társadalmi státusz, életmód, életstílus, kapcsolatok, szokások, így az idősebb korosztályban továbbra is fennállnak az emberek közti társadalmi egyenlőtlenségi viszonyok.

3.9. A Hegyháti járás jellemzői

A Hegyháti járás 26 településével az aprófalvas térségek sorába tartozik. A járásban jelentős a zsáktelepülések száma (10 db), amely problémát okoz az infrastrukturális fejlesztések megvalósításában, a tömegközlekedés gazdaságos megszervezésében vagy az oktatás és szociális alapellátások biztosításában. A Hegyháti járás 2015-ben kiadott Esélyteremtő Programtervében (2015) szerepel, hogy növekszik azon idős emberek száma, akinek a nyugdíja, nyugdíjszerű ellátása rendkívül alacsony, és messze elmarad a mindenkori minimálbértől. A jelenleg Magyarországon működő foglalkoztatási rendszer nem kedvez a nyugdíjasok foglalkoztatásának, gyakori érv, hogy a nyugdíjas egy aktív korútól veszi el a munkalehetőséget, másrészt nyugdíjasként nehéz úgy munkát vállalni, hogy az a nyugdíjat ne veszélyeztesse. Már 45-55 éves korban jelentkeznek elhelyezkedési

²⁷Dr. Bajusz Klára: Az idősoktatás új formái –A Kecskeméti Modell, In: Fodorné Tóth Krisztina-Németh Balázs (szerk.) A felnőttek tanulását érintő változó szakmai és szakpolitikai felfogások a társadalmi, gazdasági és kulturális kontextusok terében, (2014.) Pécs, pp. 5-10.

²⁸Dr. Lampek Kinga: Az aktív idősödés és a társadalom. In: Dr. Lampek Kinga – Dr. Rétsági Erzsébet (szerk.) Egészséges idősödés – Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban. Pécs, 2015. pp. 9-11.

nehézségek. Kifejezetten gondot jelent a férfiak kései nyugdíjazása. Problémát jelent az idősök alapellátásának biztosítása és szinten tartása (pl. házi segítségnyújtás, szociális étkeztetés), miközben számuk és arányuk egyre nő. Jellemző a szakember, és általában véve a források hiánya. A Hegyháti járáshoz hasonló, halmozottan hátrányos helyzetű járásokban az országos normatíva érezhetően és bizonyíthatóan nem elegendő, a tapasztalatok alapján az ilyen települések, akár egész járások normatíváját egyedi elbírálás alapján emelni volna érdemes a szinten tartás érdekében. A szociális támogatásból kimaradt idős rászorulókat egyre nagyobb csoportot alkotnak. Az alapszolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlesztése szükséges ahhoz, hogy az idős embereket saját házukban, otthonukban is el lehessen látni, és minél később kerüljenek az idősök számára létrehozott bentlakásos intézménybe. Azokon a településeken, ahol a szociális étkeztetés és házi segítségnyújtás nem megoldott, az érintetteknek érdemes volna közösen alkalmazni egy szakembert az ellátandó feladatokra. A járásban a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás megerősítése indokolt lenne, az elmúlt években jelentkezett ellátási bizonytalanságok ellenére ez a szolgáltatás bizonyította a létjogosultságát. Kifejezetten hiányzik az idősök otthonában biztosítható szakellátás a járás településein élő időskorúaknak. A mágocsi idősök otthonában a meglévő 35 férőhelyre évek óta magas az intézménybe várakozók száma (kb. 70 fő). Ezt az adatot figyelembe véve, szükséges lenne a férőhely szám bővítése, melyhez a tervek már rendelkezésre állnak. Az idősgondozás terén az alsómocsoládi intézmény megnyitása sokat javított a járási helyzeten, itt 42 férőhelyes az idősök otthona, de még itt is túljelentkezés van. Továbbra is probléma, hogy nincs idősök otthona a legnagyobb lélekszámú Sásdon, amelyben az idősök bentlakása is megoldott lenne, nem csak ideiglenes tartózkodásuk.

A folyamatosan növekvő átlagéletkor miatt az időskori demenciával élők számának emelkedése jellemző a járásra. Ezt a mentális egészségromlást (demencia, mint időskori elbutulás) természetes folyamatként értelmezik a szociális területen dolgozó járási szakemberek – a nemzetközi tendenciákkal összhangban. Alapellátásként is nagy szükség lenne a már meglévő bentlakásos idős otthonok szolgáltatásának bővítésére, kifejezetten a demens beteg kezelését ellátó szolgáltatással, mely sokat javítana mind a házi segítségnyújtás, mind a szakellátás helyzetén és működési hatékonyságán. Bár az időskorúakra általában az elmagányosodás és elzárkózás jellemző, ugyanakkor az informatikai szolgáltatások iránti igényük meglepően nagy, és több település is tervezi az ilyen programok folytatását az idősök részére. Ilyen esetekben a feladat az oktatás megfelelő információs hátterének, hatékony kommunikációjának kialakítása.

Ennél a pontnál fontos megemlíteni, a Hegyháti járásban kialakult idősellátás szempontjából lényeges megyei szintű Idősügyi Tanácsot.

A Baranya Megyei és Pécs Megyei Jogú Városi Idősügyi Tanács megalakulását, mint konzultatív, véleményező, javaslattevő testületet a Baranya Megyei Közgyűlés 2004. év áprilisi ülésén kezdeményezte civil szervezetek javaslatára. A Tanács alakuló ülésére 2005. április 20-án került sor. A Tanács koordinátora a Baranya Megyei Önkormányzat Kastélypark Időskorúak Otthona lett. A Tanács céljai, feladatai között szerepelt a Baranya megyében, illetve Pécs városában élő időskorúak folyamatos együttműködésének megvalósítása az önkormányzattal, valamint az idős emberek számára az életkörülményeiket érintő intézkedésekkel összefüggő konzultáció és javaslattevési lehetőség biztosítása. Emellett az időskorúak körében összegződött közérdekű kérdések, érdekvédelmi jellegű gondok ismertetése, megvitatása, intézkedések kezdeményezése, továbbá javaslattevési lehetőség az időskorúak életminőségét és életkörülményeit közvetlenül érintő megyei és városi közgyűlési döntések előkészítésében, valamint konzultáció kezdeményezése a jogszabályok, döntések végrehajtási tapasztalatairól.

A Hegyháti járás településeinek meghatározó többsége 500 fő lélekszám alatti, melynek következtében az egyébként érvényesülő globális problémák (munkahelyek hiánya, elérhetőség, megközelíthetőség problémája, stb.) felnagyítva okoznak negatív demográfiai változásokat (pl.: természetes fogyás, elvándorlás stb.) A térség lakosság száma az utóbbi 10 évben folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A 2002-es évben még közel 14 260 fős népességszám 2009-ben alig haladta meg a 13 000 fős értéket, napjainkra a térség lakónépessége éppen, hogy meghaladja a 12 000 főt. Elmondhatjuk, hogy a térségi központok húzó-vonzó erőként működnek, melyek okai főként az adott körzetek intézmény rendszerrel való ellátottsága, valamint az alapfokú szükségletek kielégítésének a lehetősége.²⁹ A térségben 13% körül mozog a munkanélküliség, nagy az elvándorlás, elöregedett a lakosság és sok képzetlen munkaerő okán. A járás településeinek számottevő többségét illetően a helyi önkormányzatok számítanak a legnagyobb foglalkoztatónak. Magas a településeken a hátrányos helyzetű lakosság aránya. Számukra munkalehetőség teremtése nem túlságosan könnyű. A szakképzetlen munkaerő alkalmazása elsősorban a közfoglalkoztatás keretében valósul meg. Többen tudnak mezőgazdasági idénymunkát végezni. Sajnos a kisebb községekben és zsáktelepüléseken egyéb foglalkoztatásra nincs lehetőség. A környező településeken szintén nehezen találnak munkát.

A lakosság 2011-es végzettségi mutatóit vizsgálva megállapítható, hogy a térség mind a középfokú, mind a felsőfokú végzettségűek megfelelő népességen belüli aránya jelentősen alatta marad a Baranya megyei arányoknak. Az etnikai kisebbség problémái, a szegregáció számos településen

²⁹Forrás: KSH-Területi Statisztika, 2015

jelentkezik. A TeIR adatbázisa szerint a cigány (romani, beás) etnikai kisebbséghez tartozó népesség aránya 8 %, mely nagymértékben felülmúlja a megyei és országos értéket.

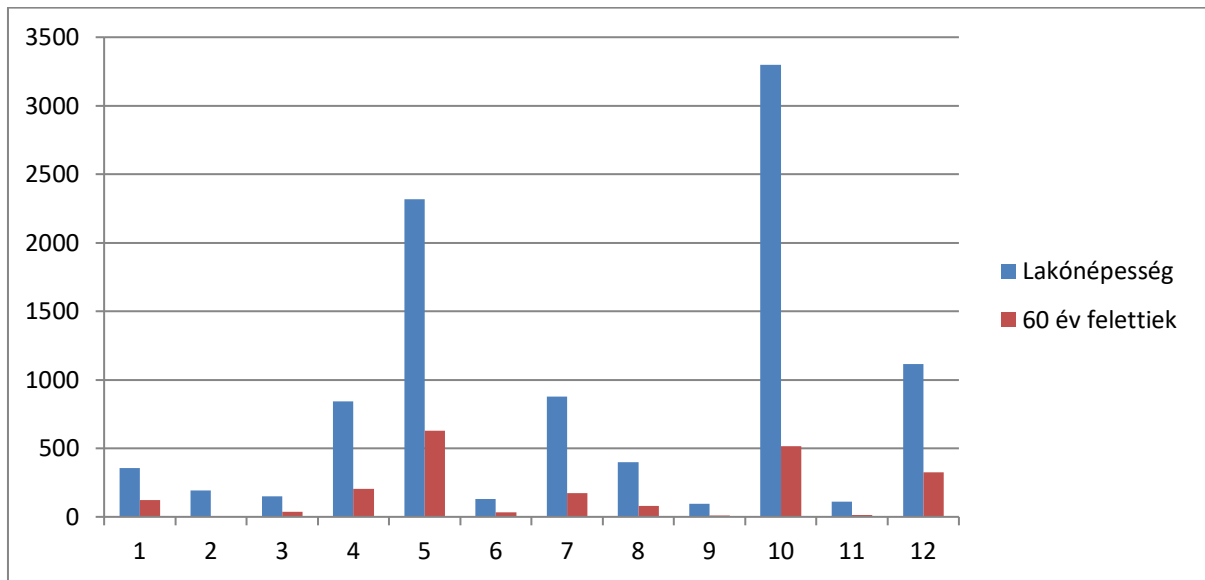
A Hegyháti járás 12 települése kapcsán látható, hogy az idősek aránya (4-6. sz. ábra) a legtöbb településen az országos átlag körül mozog. Azonban a leginkább szegregáltak mondható településen, Ágon a legalacsonyabb az idősek száma. Ennek oka, a településen a magas roma lakosság száma. Az idősek alacsony aránya, magyarázható a romák korai halálozásával, és a magas gyereklétszámmal. Másik érdekesség, hogy a legalacsonyabb lélekszámú falvak esetében kevés a 60 év feletti lakos. Természetesen Alsómocsoládon a legmagasabb az idősek száma az ott található idős otthon miatt. Mágocson és Vásárosdombón is magas a 60 év felettek aránya, az ott működő idős otthonok kapcsán.

4. sz. ábra 60 év felettek

Lakónépesség	száma	(%)	Öregedési index
Alsómocsolád: 356 fő	123	34%	212,2%
Ág: 192 fő	7	4%	79,4% (2011)
Baranyaszentgyörgy: 149 fő	38	25%	110% (2011)
Gödre: 844 fő	203	24%	102,1%
Mágocs: 2316 fő	629	27%	160%
Meződ: 129 fő	33	26%	105%
Mindszentgodisa: 878 fő	172	20%	83,2%
Nagyhajmás: 398 fő	79	20%	78,9%(2011)
Palé: 95 fő	11	11%	135%(2011)
Sásd: 3299fő	515	16%	150%
Varga: 109 fő	15	14%	70%(2011)
Vásárosdombó: 1114 fő	324	29%	130%

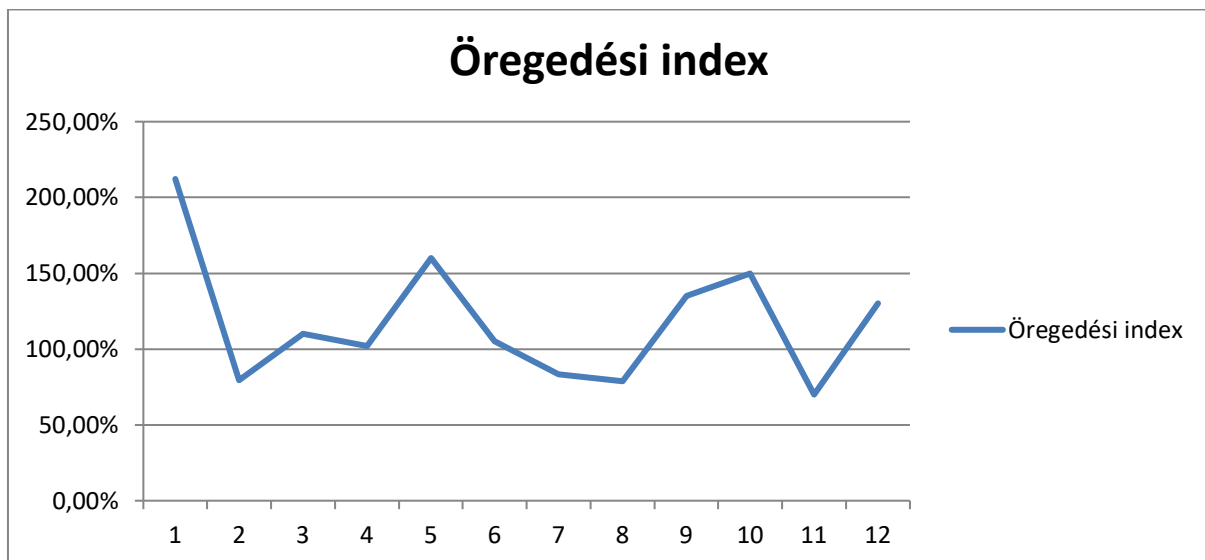
Forrás: saját szerkesztés, adatok forrása a 2012-es Helyi Esélyegyenlőségi Programok

5. sz. ábra A Hegyháti járás 12 településén a lakosság szám és az idősek arányának alakulása

Forrás: Saját szerkesztés

6.sz. ábra A Hegyháti járás 12 településén az öregedési index alakulása

Forrás: Saját szerkesztés

4. Elemzőrész

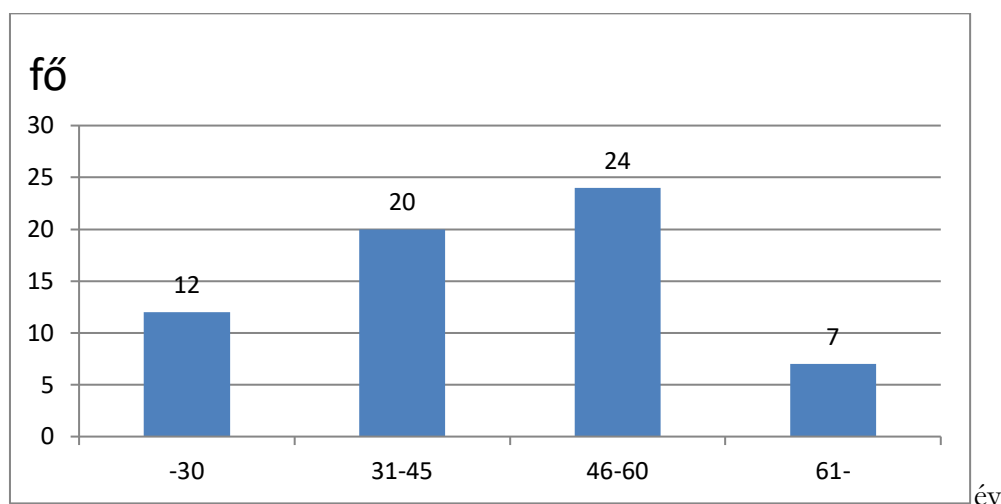
A tanulmány elemzőrészében az Hegyháti járás 12 db településén elkészített 60 db interjú kiértékelésére, elemzésére került sor. Az időskorra való felkészülés attitűdje, korosztályonként, több diagram, táblázat és grafikon segítségével került bemutatásra.

Hipotézisek:

1. Az iskolai végzettség és az időskorra való felkészülés között szignifikás kapcsolat van.
2. Az alacsonyabb társadalmi státuszúak kevésbé foglalkoznak a jövővel, nem készülnek az időskorra, tehát a társadalmi státusz és az időskorra való felkészül között jelentős korreláció mutatható ki.
3. Az időskorra való felkészülés tekintetében az életkor meghatározó, a 40 év alatti korosztályt nem foglalkoztatja az időskorra való felkészülés.
4. A Hegyháti járás komplex programmal fejlesztendő járás, mely tény befolyásolja az időskorra való felkészülés lehetőségeit.
5. Az itt élők többségét nem foglalkoztatja az időskor, a mának élnek.

A vizsgálati minta korosztályi megoszlása

7. sz. ábra Korosztályok ábrázolása oszlop diagrammal

Forrás: saját szerkesztés

Az elemzés során nem az egészségügyi világszervezet alapján elfogadott korosztály szerinti besorolást választottuk, hanem – tekintettel a minta összetételére és számára – célra vezetőbbnek tartottuk egy a saját magunk által alkotott korosztály meghatározását. A korosztályos ábrázolás során a megkérdezett személyek és nem a családok elemszámát vittük fel adatbázisunkba, hiszen az iskolai végzettség és egyéb tényezők meghatározásánál elemző egységként a természetes személyeket szükséges figyelembe venni. A nem szerint elkülönülő korosztály meghatározást nem tartottuk fontosnak, mert az elemzés során az összefüggéseket a családokra vonatkozóan mutattuk be

A kutatással és az interjúkészítéssel kapcsolatos, tapasztalatok, attitűdök

A kutatás során elvárás volt, hogy különböző generációkban helyet foglaló lakosokkal folytassunk beszélgetéseket. Kevés több generációs családdal tudtunk interjút készíteni, melynek egyik fontos oka, hogy napjainkban egyre inkább kevésbé jellemző, hogy több generáció él együtt. Becslésünk alapján, a Hegyháti járásban élők 10 %-a él két vagy több generációs családban. Tapasztalataink szerint a 10 %-on belül inkább a két generáció és nem pedig a három generáció együttélése a jellemző. Nehézséget jelentett, hogy a családok zárkóztak voltak, saját otthonaikba nem szívesen invitáltak be, így legtöbb esetben a település közösségi használatú épületeiben zajlottak az interjúk. Szintén nehéz feladatot jelentett, hogy a családot, pontosabban minden egyes családtagot is lekérdezzük. Legtöbb esetben a család valamely tagja, ill. tagjai beszélgettek el velünk. Úgy éreztük, hogy nehezen tudtak időt áldozni ránk, illetve a beszélgetésre. Az empirikus vizsgálatokra 3 és fél hónap állt rendelkezésre, ez azonban nem befolyásolta negatívan az elkészített interjúk és a kutatás minőségét.

Az interjúkat a beszélgetés során digitálisan rögzítettük, két család nem engedélyezte az interjúk felvételét, melyeket manuálisan jegyeztük le.

Az interjúk 1/3-ának elkészítését követően már érzékelhetővé vált, hogy az iskolai végzettség, a korosztály és a társadalmi státusz befolyásolja az időskorra való felkészülés attitűdjét. A társadalmi státusz fogalmának meghatározását Kolosi Tamástól kölcsönöztük. Az egyének társadalmi státusáról az egyéneknek a vertikális rétegződés egyes dimenzióiban elfoglalt pozíciója alapján beszélünk. Olyan hierarchikus dimenziókat kerestünk, amelyek alapján a társadalom tagjai csoportokba oszthatóak. Az empirikus szociológiában a státust szűk értelemben a foglalkozással azonosítják.³⁰

Az interjúalanyok többsége családost volt, egy részük esetén a gyerekek még a szülőkkel éltek együtt, más esetben a gyermekek már elhagyták a szülői házat. A szülők elmondásai alapján a gyerekek legtöbb esetben a Hegyháti járásból elköltöztek, a korábbi lakóhelytől távol alapítottak családot, jellemzően egy nagyobb városban. A mintában nem volt számottevő az özvegyek és az egyedülállók aránya. Három, háromgenerációs családdal sikerült kiterjeszteni a vizsgálatainkat. E három család esetén volt, amelyik két háztartást vezetett, volt ahol a teljes háztartás közös volt, és

³⁰Kolosi Tamás (1982.): *Struktúra, rétegződés, metodológia*. In: Kolosi T. (szerk.): *Elméletek és hipotézisek. Rétegződés-modell vizsgálat I.*, Budapest: Társadalomtudományi Intézet.

volt olyan is ahol három külön háztartás vezetésére került sor. Ez utóbbi esetben az egyes generációk a házon belül külön lakrészben éltek.

A szocialista családmódel előtti idők háromgenerációs családjaival szemben, a kutatási mintában szereplő családok esetén az együttélést a véletlen, vagy épp a szükség hozta. Ez az együttélési forma a mai modern társadalmunkból úgy tűnik már kiveszőben van, bár ott ahol az együttélés egzisztenciális kényszerre vezethető vissza, ez az állítás legalábbis megkérdőjelezhető.

Az egyes kérdéscsoportokra kapott válaszok összefoglaló értékelése

Az egészségügyre vonatkozó kérdések elemzése

Szinte kivétel nélkül minden megkérdezett úgy nyilatkozott, hogy fontosnak tartja egészsége védelmét, azonban szinte senki sem tesz az egészsége érdekében szinte semmit. Ezzel összefügg a sporttal kapcsolatos kérdésünk, miszerint a mintában szereplők többsége nem sportol, volt, aki sosem sportolt, nem is tervezi, hogy sportolni fog. A fizikai munkát végzők úgy nyilatkoztak, hogy szerintük napi mozgásként elegendő a fizikai munka végzése, sportolásra nem lenne idejük, és már „erejük” és kedvük sem. Vizsgálataink eredményei szerint a magasabb iskolai végzettség nem függ össze a sportolással, az aktív életmóddal, aki főiskolát, egyetemet végzett, az sem sportol. Jellemzően azonban az egészség védelme és a magasabb iskolai végzettség között, hanem is szoros, de azért összefüggés mutatható ki. Aki felsőfokú végzettséggel rendelkezik, az fontosnak tartja az egészsége védelmét, és tesz annak érdekében, hogy egészséges maradjon, ha mást nem is orvoshoz jár, próbál egészségesebben táplálkozni, azonban ez a hozzáállás sem mondható teljes mértékben tudatosnak.

A térségben folyó egészségügyi ellátást sokan kifogásolták, az alapellátással jellemzően nincs probléma, azonban a szakellátás igénybevétele kizárólag más városban, Dombóváron történhet, amihez utazni szükséges. Azokban a falvakban ahol van falu-, vagy tanyagondnoki szolgáltatás ez nem kisebb gond, azonban ahol szolgáltatás nem működik, ott a polgármester, vagy a szomszéd, a rokon nyújt segítséget az utaztatás során, ha ezt megtehetik. Autóbusszal az utazás nehézkes, a Hegyháti járásban a járatok sűrűsége alacsony.

A megtakarításokkal kapcsolatos kérdések elemzése

Úgy gondoltuk, hogy a megtakarítás és az egészség megőrzése között összefüggések mutathatók ki, aki megtakarít az fontosnak tartja az egészsége védelmét, hiszen gondol a jövőre, a hosszabb

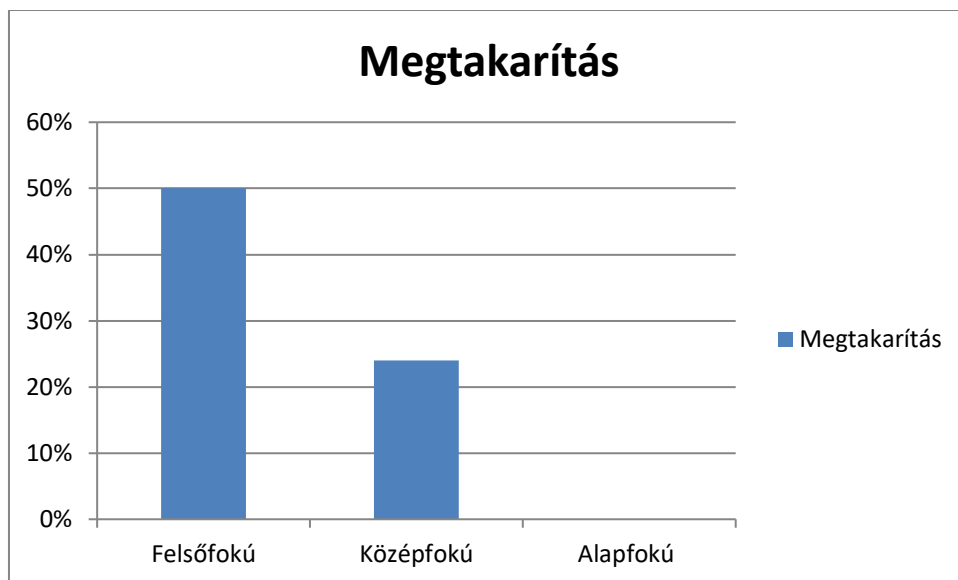
életciklusra. A kutatás során bebizonyosodott, hogy egyértelmű kapcsolat nem mutatható ki az egészség védelme, megőrzése és a megtakarítás léte között.

Vizsgáltuk, hogy a településen lévő aktivitási formák és az időskorra való felkészülés között van-e összefüggés. Egyértelműen kijelenthetjük, hogy szignifikáns kapcsolatot nem tudunk kimutatni. A kikapcsolódási, szórakozási lehetőségek nem befolyásolják azt, hogy az adott faluban, városban lakó megtakarít, e vagy sem. Azt sem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy az az egyén, aki megtakarít, nem használja ki a településen lévő aktivitási lehetőségeket.

A nagyobb körzetközpontokban több lehetősége van az idősnek arra vonatkozóan, hogy szórakozzon, kikapcsolódjon, önmagában azonban ez a tény nem befolyásolja az idős lakost, abban hogy több szórakozási, kikapcsolódási lehetőséget vegyen igénybe, az adott településen.

A vizsgálati mintában a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők 50 %-a rendelkezik megtakarításokkal. A középfokú végzettséggel bírók 24 %-ának van valamilyen megtakarítása. (8. sz. ábra) A mintából az alacsony iskolai végzettséggel bírók egyike sem tesz félre az időskorukra vonatkozóan.

8. sz. ábra *Megtakarítások iskolai végzettség szerint*

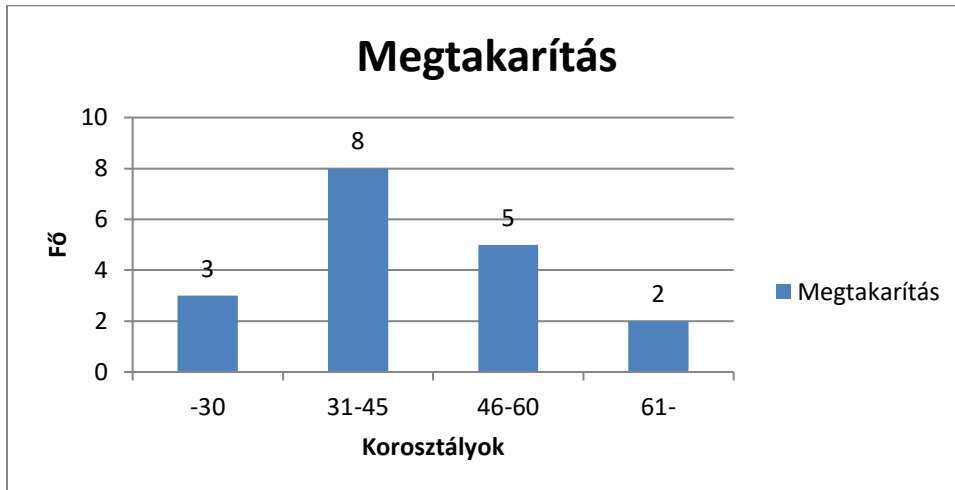
Forrás: Saját szerkesztés

Megtakarításként értelmeztük a kutatás során a bankbetétet, az egyéb pénzügyi alapokba való befektetést, a nyugdíj előtakarékossági formákat, és a föld és az ingatlan befektetéseket is.

Az iskolai végzettség és a megtakarítások között az összefüggés egyértelműnek tekinthető. Feltételezhető, hogy a magasabb iskolai végzettséghez jól fizető állás és magasabb társadalmi státusz társul. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőknek így eleve lehetőségük nyílik megtakarítani öreg korukra.

A 40 év feletti megkérdezettek úgy vélekednek, hogy időskorukban az állami nyugellátás rendszeréből ők már nem fognak részesedni, így szükséges önmagukról gondoskodniuk, egyéb módon. Ezt jelzi a 9. sz. ábra is, a 46-60 éves korosztály kevésbé takarít meg, mint a 31-45 éves korosztály. A fenti ábrából az is kiolvasható, hogy a 31-45 éves korosztály takarít meg a leginkább. Egyértelmű, hogy a 60 év feletti korosztály már nemigen foglalkozik azzal, hogy megtakarítson.

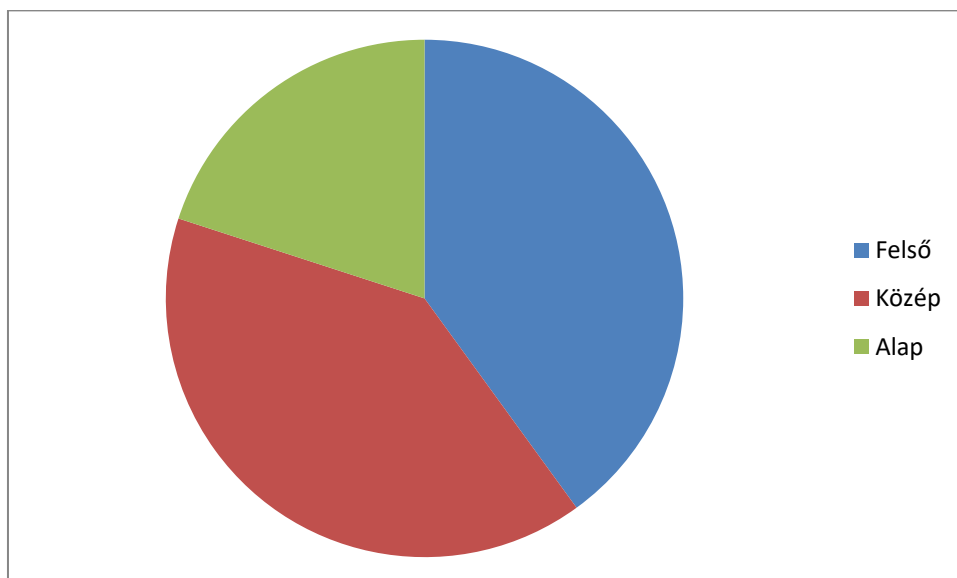
9. sz. ábra *Megtakarítások korosztályok szerint*

Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezettek közül (elemzési egységként jelen esetben a természetes személyeket vettük, nem a családokat) közel egyenlő arányba kerültek be a közép és a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők (10. sz. ábra).

10. sz. ábra *Iskolai végzettség szerinti megoszlás*

Forrás: Saját szerkesztés

A nyugdíjrendszerrel, a nyugdíjas korral kapcsolatos válaszok értékelése

A megkérdezett családok mindegyike – egy család kivételével – nem tartja megfelelőnek az állami szerepvállalást, és a nyugdíjrendszert. Az interjúalanyok kifogásolták a nyugdíjak mértékét, a jelenlegi rendszert főként a mérték miatt nem minősítették jónak. Az a család, ill. személy, mely megfelelőnek tartotta a nyugdíjrendszert és az állami szerepvállalást, szociális végzettséggel és szociális munkakörrel rendelkezett.

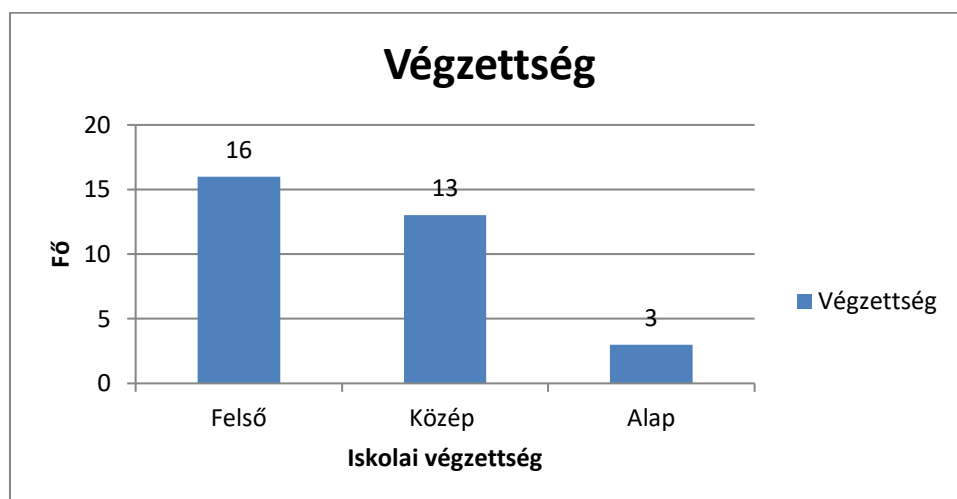
Korosztálytól függetlenül a lekérdezettek 80-90 %-a azt tervezi, hogy otthon marad, szeretne otthon megöregedni, békés idős kort megélni. Páran elmennének időotthonba, de csak akkor, ha egészségi állapotuk ezt kívánja meg, illetve ha már nem tudják önmagukat ellátni. Senki sem szeretne a családtagokra, a gyerekekre szorulni a nyugdíjas éveikben.

A polgármester interjú alanyoktól nem kérdeztük meg, hogy mit gondolnak arról az állami direktíváról, mely szerint a gyerek feladata a szüleiről való gondoskodás. Ez a kérdéssor ennél a célcsoportnál nem jelent meg.

A nyugdíjas korra tervezett tevékenységeket összefoglalóan időskori aktivitásnak neveztük.

A 11.sz. ábra érzékelteti, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek aktívabbak lesznek időskorukban, legalábbis az interjú készítés időpontjában így gondolták.

11.sz. ábra Időskori aktivitás végzettség szerint

Forrás: Saját szerkesztés

A kutatás során azt is tapasztaltuk, hogy az interjúalanyok körében a nyugdíjas (inaktív) és az aktív kor határai erősen összemosódnak. Aki idős, az lehet passzív és lehet nyugdíjas is. A korábbi években, ha a valaki korára való tekintettel kikerült az aktív dolgozók közül, akkor a státusza

inaktívrá változott. Ma már ez nem teljesen van így, hiszen a nyugdíjas az állam által folyósított nyugdíj mellett kiegészítő tevékenységet folytathat, melyért jövedelmet kaphat. Társadalmi szempontból sem válik feltétlenül inaktívvá, hiszen a megkérdezettek többsége elmondta, hogy (főként azok, akik vezető beosztásban dolgoznak, vagy szellemi munkát végeznek), szeretnék társadalmi szerepvállalásukat megőrizni, szeretnék a helyi közösség aktív tagjai maradni, sőt még azt is elképzelhetőnek tartják, hogy karitatív, önkéntes munkát végezzenek a helyi lakosokért. Ennek a tevékenységnek a folytatása során hasznosítanák a korábbi, munkával töltött évek alatt megszerzett tudást.

A kutatás során több kérdést tettünk fel az interjúalanyoknak arra vonatkozóan, hogyan viszonyulnak családtagjaik az idősekhez. Az attitűd milyenségére konkrétan rákérdeztünk. Feltettük azt a kérdést, hogy a családban lévő idős teher vagy áldás a családtagok számára.

Fontos kiemelni, hogy a még nem idős generáció tagjainak döntő többsége az idősekről úgy nyilatkozott, hogy azok nem jelentenek terhet számukra, és szeretettel gondoskodnak róluk, akár az idős szülők haláláig, erejükön felül is. Ugyanakkor azt sem szeretnék, ha saját gyerekeik számára ők terhet és gondot jelentenék, nem akarják, hogy a gyerekek gondoskodjanak róluk, ebben az esetben inkább választanák a bentlakásos idősothton intézményét.

Ahol van idős a családban ott pozitív az attitűd. Azonban az időskorú családtaggal nem rendelkező családok 1/3-a éppúgy pozitívan viszonyul az idősekhez, mint ahogy ez a többgenerációs családok esetén tapasztalható volt.

Egyéb megállapítások:

Az alábbiakban azokat az összegző megállapításokat kívánjuk bemutatni, amelyek közvetlenül nem sorolhatók be a korábban vázolt strukturált kérdések körébe, azonban – fontosságuk miatt – indokoltnak tűnik a bemutatásuk.

Az egyén szerepvállalásához, értékítéletéhez kapcsolható megállapítások

- Az interjúalanyok körében a család, mint a társadalom legkisebb alapegysége nagyon fontos, ez a legfőbb motiváló elem az életükben.
- A vizsgálatok szerint, a 30 év alattiakat nem foglalkoztatja, az hogy időskorukban mit fognak csinálni, hogyan készüljenek az időskorra. A kérdéseket erre vonatkozóan, meglepőnek és irrelevánsnak tartották.

- A 30 év felettek sem foglalkoznak még a távoli jövővel, (bár leginkább ők azok, akik rendelkeznek megtakarításokkal) nem gondolkodnak a nyugdíjas éveken. Az ő generációjuk a családalapítással és az egzisztenciális jólét megteremtésével vannak elfoglalva.
- Meglepő módon a 40-50 éves korosztály sem foglalkozik még az idős éveiknek az alakulásával, őket is leginkább a jelen köti le. A kitolódott gyerekvállalás miatt gyerekeik jövőjét igyekeznek segíteni ez a korosztály.
- Vizsgáltuk a társadalmi státusz és az idős korban igénybe veendő ellátási forma közötti összefüggéseket is. Mind ezek alapján megállapítható, hogy a társadalmi státusz nem határozza meg, azt, hogy az adott személy milyen ellátási formát fog majd igénybe venni idős, nyugdíjas korában.
- Azok a személyek, akik pár év múlva nyugdíjba mennek, ők készülnek az nyugdíjas évekre, és elsősorban pihenésre vágnak, a boldog idős kort áhítják.

A közösségi szerepvállalással kapcsolatos megállapítások

- A térségi összefogás az idősellátás területi egység szerinti megszervezésére még gyerekcipőben jár. A térségbeli két kisváros vezetői szorgalmazzák ezt, illetve rájuk hárulna a jogállással összefüggő szervezési feladat.
- Minden megkérdezett település vezető fontosnak tartja az idős korosztályról való gondoskodást, nagy hangsúlyt fektetnek erre. A polgármesterek érzik a mindennapjaik során, hogy az idősödő társadalom nehézségei nincsenek a vidéki településektől sem messze, egyre több az idős helyi lakos, így alternatívát kell találni a gondozási rendszer átalakítására, annak fejlesztésére. Annak ellenére, hogy a település vezetők informálisan – a legtöbb esetben – kikérik az idős polgárok véleményét, az őket érintő problémák és feladatok megoldása során, intézményesült módon nem veszik figyelembe az idős korosztály javaslatait az önkormányzati költségvetés tervezése során. Nem létezik formális platform az idős polgárok érdekérvényesítésére helyi szinten.
- A polgármesterek a szociális ellátórendszer egyik komoly problémaforrásaként jelölték meg helyi szociális szférában tevékenykedők utánpótlását. Egy település, Mágocs, helyi szinten alakított ki szociális képzési rendszert, annak érdekében, hogy saját maguk neveljék ki a szociális ellátórendszer következő generációját.
- Általánosan megállapítható, hogy a helyi vezetők felismerték, hogy mennyire fontos a fiatal és az idős generáció együttműködése, közös programokon való részvétele, a

tudásmegőrzés, illetve annak átadása. Több polgármester tesz is ennek érdekében, tudatosan szerveznek olyan típusú rendezvényeket, mely a generációk kohézióját erősíti.

A különböző generációk időskori felkészülésére vonatkozó modellek leírása – az empirikus vizsgálatok alapján – nem nyílt lehetőségünk, ugyanis felkészülési stratégiákkal sem találkozhattunk a kutatás során. Az interjúalanyokat a mindennapi problémák megoldása köti le, anyagi forrásaik többnyire nem teszik lehetővé a megtakarításokat, a felkészülési stratégiák kialakítását. Ez vélhetően, az erősen rétegzett mai magyar társadalom egyes csoportjait jellemző nihilizmusból, kilátástalan helyzetéből adódik. A jövő megtervezése egyéni szinten nem működik. Az állandóan változó jogszabályi és társadalmi környezet a magyar polgárok egy bizonyos hányadát, depriváltságba taszítja.

Hipotézisek igazolása:

Vizsgáltuk a társadalmi státusz és az idős korban igénybe veendő ellátási forma közötti összefüggéseket is. Azt mondhatjuk, hogy a társadalmi státusz nem határozza meg, azt, hogy az adott személy milyen ellátási formát fog majd igénybe venni idős, nyugdíjas korában.

1. Az iskolai végzettség és az időskorra való felkészülés között szignifikás kapcsolat van:
Az iskolai végzettség szintje befolyásolja az időskorról való gondolkodást, a nyugdíjas évekre való felkészülést. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők rendelkeznek megtakarításokkal, róluk elmondható, hogy inkább tervezik a nyugdíjas éveket, mint nem.
2. Az alacsonyabb társadalmi státuszúak kevésbé foglalkoznak a jövővel, nem készülnek az időskorra, tehát a társadalmi státusz és az idős korra való felkészül között jelentős korreláció mutatható ki:

Ezt a hipotézist egyértelműen sikerült igazolni. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, és az alacsony társadalmi státuszú munkahellyel, ill. foglalkozással rendelkezők többsége, nem takarít meg, a jelenben él, nem gondolkodik az idős, nyugdíjas évekre előre.

3. Az időskorra való felkészülés tekintetében az életkor meghatározó, a 40 év alatti korosztályt nem foglalkoztatja az időskora való felkészülés:
Ezt a hipotézist nem sikerült teljes körűen igazolni. A 31-45 éves korosztály az, amelyik a vizsgált korosztályok közül a leginkább rendelkezik megtakarításokkal, azonban ezen kívül, időskori felkészülési stratégiával nem rendelkezik. Nem tudja, hogy időskorában konkrétan mit fog csinálni a mindennapokban, még távlati elképzelése sincs a jövőre nézve.

4. A Hegyháti járás komplex programmal fejlesztendő járás, mely tény befolyásolja az időskorra való felkészülés lehetőségeit:

Vizsgáltuk, hogy a térségben élők szerint a nagyobb városokban van jobb lehetőségük a békés időskorra, vagy nincs jelentősége annak, hogy városban, vagy faluban élnek. A megkérdezettek kb. fele-fele arányban válaszoltak igennel, ill. nemmel. Egyértelműen azt sem tudjuk kijelenteni, hogy a megkérdezettek a különféle szolgáltatások körét jobbnak ítélték volna a városokban, mint a falvakban. A válaszok eléggé megoszlottak. Sokan elégedettek voltak saját helyzetükkel, a település által nyújtott szolgáltatások mennyiségével és minőségével. Tehát a járás kedvezményezett rendszerben történő besorolása – illetőleg annak okai – valamint az interjúalanyok véleménye, igénye és értékítélete a különböző szolgáltatásokról, illetve az idős korra történő felkészülésről, nem függ össze szorosan.

5. Az itt élők többségét nem foglalkoztatja az időskor, a másnak élnek:

Ezt a hipotézist több kérdés révén sikerült igazolnunk. Egyrészt a megtakarításokra, másrészt a sport és az egészségre vonatkozó kérdések kapcsán.

5. Az Idősügyi és Nemzeti Stratégia egyes elemeinek érvényesülése a Hegyháti járásban

Az Idősügyi és Nemzeti Stratégia (továbbiakban: Stratégia) olyan országos szinten elfogadott dokumentum, melynek számos eleme olyan értékelési szempontot is jelent, amely alapján lehetőség kínálkozik a helyi, térségi idősügyi kérdések értékelésére. A Hegyháti járásban készült mélyinterjú vizsgálatok alapján történő értékelés akkor lehet különösen fontos, ha azt további – helyi, járási, regionális szintű – vizsgálatok és értékelések követnék. Egy átfogó (országos) vizsgálat – melynek egyik kiindulópontja ez a kutatás – lehetőséget teremtene a rurális és városi, a különböző fejlettségi besorolású települések és térségek, a különböző sajátosságú országrészek és régiók (pl.: aprófalvas településszerkezet-nagyobb települések) közötti különbségek feltérképezésére

A Stratégia egyes alapelvei, fókuszterületei szerint további, olyan kérdések megfogalmazására került sor, amelyek közelebb visznek a Stratégiában szereplő igények, követelmények teljesülésének értékeléséhez, a Hegyháti járásban.

1. Flexibilis és hatékony időspolitika, mely a szolgáltatói, döntéshozói oldaltól kívánja meg azt, hogy építsen a szolgáltatásokat igénylők (idősek) szükségleteire és véleményére.

A szolgáltatók (vagyis az állam, a helyi önkormányzat – ha lenne, akkor feladatot átvállaló civil szervezet – az egyház) milyen mértékben rendelkeznek információkkal a helyi (térségi) idős társadalom igényeiről, szükségleteiről, különös tekintettel az egészségügyi, a szociális ellátásokhoz kapcsolható, valamint a kulturális igényekre?

Helyi szinten időspolitikáról nem beszélhetünk. Az időspolitika csírái sincsenek meg, nincs egy olyan informális, vagy formális szervezet sem, amely feladatokat vállalna fel a térség időseinek boldogulása érdekében. A helyi nyugdíjas klubok vezetői és a települési polgármesterek egyes tagjai azok, akik szívügyüknek tekintik az idősügyet, az idősebbeket.

A térségben az időspolitika hiánya belső és külső tényezőkre is visszavezethető.

Belső tényezők:

- az idősek részéről nem mutatkozik, igény, vagy kellő mennyiségű igény,
- nem ismerik az idősügyi politikát, az abban rejlő lehetőségeket,
- aluliskolázottság,
- depriváció,
- társadalmi beszűkültség,
- egzisztenciális problémák,
- tudás, ismeretek hiánya.

Külső tényezők:

- az önkormányzat, ill. a helyi állami szféra részéről nem mutatkozik, affinitás az idősügyi politika megteremtésére, illetve megelégednek azokkal az intézkedésekkel (rendezvények támogatása, szociális ellátások), amelyek amúgy is vannak a településen.
- tárgyi feltételek hiánya,
- forráshiány.

Ahhoz, hogy egy idős polgár a hátrányos helyzetű térségben is olyan típusú szolgáltatásokat élvezhessen, mint egy megyeszékhelyen, egy más, „új világra”, egy fejlettebb közszolgáltatási rendszerre, vagy egy új vállalkozás orientált gazdasági egységre lenne szükség.

2. Hatékony ellátórendszerek működtetése, mely mindenki számára hozzáférhetően, egységes, egymásra épülő szolgáltatásokat biztosít, folyamatos és megbízható módon.

Az állami, önkormányzati közszolgáltatások közül melyek érhetőek el, melyek nem az idősek számára. Léteznek-e olyan igények, szükségletek, amelyekre a jelenlegi állami, önkormányzati közszolgáltatási rendszer nem képes reagálni, mert nem létezik olyan szolgáltatás, amely képes lenne a felmerülő igények kielégítésére?

A hátrányos helyzetű Hegyháti járás idős lakosai számára a szolgáltatások mikéntje sem ismert, nem tudják, hogy mik lennének azok az innovatív megoldások, amik közül esetlegesen választhatnának, amik számukra, akár az interneten, vagy más módon elérhetőek. Amikor az emberek nem tudják, hogy mik azok a tényezők, megoldási javaslatok, amik közül választhatnak, akkor nehéz az új felé elmozdulni, újat választani. Úgy vélik, úgy gondolják, hogy a helyben elérhető, az önkormányzatok által nyújtott szolgáltatások rendszere megfelelő számukra. Ki tudják elégíteni szükségleteiket. Az egészségügyi rendszer nem a megfelelő biztos lábakon áll mostanság Magyarországon, ennek ellenére az idősek nem panaszkodtak, inkább a fiatalabb generáció volt, mely azt emelte ki, hogy a szomszédos 10 ezer fő feletti nagyvárosban jobb az egészségügyi ellátó rendszer, mivel ott működik kórház is.

A hatékony ellátó rendszerek hiánya szintén visszavezethető belső és külső tényezőkre.

Belső tényezők:

- a Hegyháti járásban élő idős polgárok nem ismerik a hatékony ellátó rendszereket, alternatívákat,
- nem jelentkezik szükséglet az idősek részéről,
- tudás hiány.

Külső tényezők:

- az önkormányzati szerepvállalás korlátai,
- az állami szándék, szerepvállalás nem megfelelő,
- anyagi tényezők,
- szakember hiány,
- térségi összefogás hiánya,
- infrastrukturális problémák.

Kérdés: Kizárólag a finanszírozás, illetőleg annak elégtelensége lehet az oka, ha valamely szolgáltatás nem, vagy nem megfelelő minőségben érhető el, vagy pedig – eltérő arányban – ehhez

hozzájárulhat a szolgáltató oldaláról szubjektív probléma, illetve humánkapacitásbeli hiányosságok (tudás, szervezőképesség hiánya, a hozzáállás, pontosabban a törődés hiánya, stb.)?

Feltett kérdésünkre egyértelműen IGEN a válasz. Az interjúk elkészítése során az interjúalanyok több alkalommal érintették ezeket a problémákat. Polgármester megkérdezettjeink kiemelték a humánkapacitás problémáit. Egy adott település kiemelten is foglalkozik a szakember hiánnyal, melyre a megoldást is megtalálták, saját maguk képezik ki az új generációt. A mikrotérségeken belül a térségi összefogás működik, azonban amikor az idősek számára szóló szolgáltató rendszerről beszélünk, finanszírozási problémák, a szolgáltatói rendszer alulfinanszírozottsága miatt nem biztos, hogy elég mikrotérségi szinten gondolkodni, hanem legalább a járási szintű összefogást kellene szorgalmazni.

Az 1. sz. táblázat szemlélteti, hogy a járás hátrányos helyzetének ellenére minden kötelező alapszolgáltatás elérhető a településeken. Az önkormányzatok számára több alternatíva kínálkozik, arra, hogyan látja el ezeket a feladatokat:

- saját maga, önállóan,
- társulásban,
- vállalkozót alkalmaz.

Az interjú készítés során kiderült, hogy a feladatok az állam részéről alulfinanszírozottak, sok esetben az önkormányzatok saját kreativitásukban bízva találnak más kiegészítő megoldásokat, annak érdekében, hogy a lakosság számára megfelelően szolgáltassanak. A legtöbb vád a házi segítségnyújtás rendszerét érte. Ezt az ellátási formát jelölték meg a legalulfinanszírozottabbnak és a legrosszabban működőnek. A gondozók adminisztratív terhe óriási, kevés idejük marad a gondozottakra, a segítségnyújtást és a gondozást sok interjúalany szerint külön kellene választani. A gondozási naplók töltése szinte értelmetlennek tűnik, nem a valóságot képezi le. Az elmondottak alapján a gondozók mindent megtesznek a gondozottért, az a legfőbb cél, hogy gondozott személyt megfelelően el tudják látni. Az elidősödő társadalmunkban az egyik legfontosabb feladat lenne, az idősek számára nyújtott szolgáltatási rendszer átszervezése. Ennek egyik lényeges eleme a házi segítségnyújtás rendszere. A fiatalok a vidéki területekről elvándorolnak a városokba, az idősek polgárok magukra maradnak a kisebb falvakban. Fontos lenne, hogy az az egzisztenciális háttér, amely alapján a piaci szolgáltatásokat meg tudnák fizetni. Ennek hiányában viszont az állami szektor szolgáltatásait lenne szükséges javítani. Hathatós állami közreműködés nélkül az idősek probléma megoldása ismét a helyi önkormányzatokra hárulhat kizárólagosan.

1. sz. táblázat A Hegyháti járásban az idősek által igénybe vehető szolgáltatások köre településekre lebontva

	Mágocs	Alsó- mocsolád	Mind- szent- godisa	Palé	Gödre	Sásd	Vásáros- dombó	Varga	Meződ	Nagy- hajmás	Baranya- szent- györgy	Ág
<i>Szolgáltatás</i>												
Házi segítségnyújtás	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van	nem működik
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	van	van	nem működik	van	van	van	nem működik	van	van	van	van	nem működik
Idősek klubja	van	van	van	időszakos jelleggel	van	van	van	időszakos jelleggel	időszakos jelleggel	van	időszakos jelleggel	nincs
Fogyatékosok nappali ellátása	tervezik	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs
Falugondnoki, vagy tanyagondnoki szolgáltatás	nem releváns	van	van	nincs	van	nem releváns	van	van	van	van	van	nincs
Szociális étkeztetés	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van

Forrás: Saját szerkesztés

3. Az idősek hozzáférése a szolgáltatásokhoz, mely azt jelenti, hogy az idősebb személyeknek úgy kell hozzáférniük a különféle szolgáltatásokhoz, hogy azok leginkább igazodjanak a saját szükségleteikhez. Márpedig a szükséglet és igény szint jelentősen különbözhet egyes térségtípusok (városias-rurális, fejletthátrányos helyzetű) között, sőt azonos térségen belül és eltérő lehet egyes települések között, de településen belül is.

Kérdés: A vizsgált települések között létezik-e akár mennyiségi, akár minőségi különbség a szolgáltatások iránt?

A mikrotérségi központok, ill. a két térségi kisváros, Sásd és Mágocs, a legmegfelelőbbben ellátott az időseket érintő szolgáltatások tekintetében. Alsómocsolád, Mágocs és Vásárosdombó azok a települések, melyek idősek bentlakásos otthonát is működtetik. A szolgáltatni tudó települések, ill. önkormányzatok látható és elérhető szolgáltatásait a helyiek jobban igénybe veszik, mint pl. egy zsáktelepülésen (Vargán) élő lakos, mely az idősek klubja szolgáltatást Sásd városának közreműködésével oldja meg, heti több alkalommal, falubuszos szolgáltatás segítségével.

Létezik-e olyan általánosnak tekinthető minimum, amely elvárásként fogalmazódik meg az idősek részéről az egyes szolgáltatások (egészségügy, kultúra, szociális ellátások) irányában?

A mélyinterjúk tanúsága szerint a Hegyháti járásban élő idős polgár számára, a legfontosabb, a helyben, a saját otthonban való megöregedés. Fontos, hogy el tudja magát látni, ne legyen más segítségére utalva, ne kelljen külső segítséget igénybe vennie. Az egészségügyet tekintve fontos, hogy a házi orvos elérhető legyen. Különösebb kulturális igényeik nincsenek, még az utóbbi években a vallás, a templomba járás szokása is háttérbe szorult. A mindennapi élelmiszerek és egyéb háztartási kellékek beszerzése kapcsán a megkérdezettek számára elegendő, ha a településen működik egy vegyesbolt. A házi segítségnyújtás megváltoztatása, fejlesztése esetén, ez egy olyan szociális ellátási forma lehetne, amit ténylegesen igénybe vennének az idősek, azonban jelen formájában csak végszükség esetén teszik meg.

Az idősek képesek-e közvetíteni sajátos, speciális igényeiket, illetve a szolgáltatói oldal képes, hajlandó-e személyre szabott, speciális szolgáltatások nyújtására?

A szolgáltatói oldal jelenleg az önkormányzati, állami szférából és egy szűk spektrumú vállalkozói rétegből áll. A szolgáltatói szektor itt vidéken csakis kizárólag az alapszolgáltatásokat nyújtja. Ennek

oka egyrészt az alacsony állami finanszírozás, másrészt pedig az, hogy a térségben élő idősök igényeiket nem fogalmazzák meg, vagy nem is tudják megfogalmazni, mert az igénybe vehető, teljes szolgáltatói kínálatot nem ismerik.

4. Időskor és társadalmi részvétel, esélyegyenlőség, mely – többek között – biztosítja annak a lehetőségét, hogy az egyén tevőlegesen befolyásolja nemcsak saját maga, hanem a különböző közösségek életét, hozzáadja tudását, normáinak érvényesítését, munkáját, bizalmát, egyéniségének színét, jellegét a közösség egészéhez. Az idősök társadalmi életbe való bevonása, az emberi képességek fejlesztésének hangsúlyozása előmozdítja a gazdasági dinamizmust, a társadalmi stabilitást és szolidaritást.

Az egyes településeken létezik-e bármilyen önszerveződési formája az időseknek (formalizált, vagy nem formalizált szervezet, nyugdíjasklub, stb.)?

A települések többségén működik formális, vagy informális nyugdíjas klub. Az önkormányzatok nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy ez az intézmény működjön, forrást is rendelnek hozzá, úgy ítéltük meg, hogy helyi szinten a vezetés odafigyel az idős polgárra. Az idősök klubja kulturális és szórakozási funkciót tölt be elsődlegesen, nem lehet érdekérvényesítő tevékenységről beszélni, ez nem célja a szervezeteknek, az informális közösségeknek. Ezek a klubok az idős polgár, társas interakcióinak a fő színtere, jó lehetőség arra, hogy a helyi idősök összejöjjenek, beszélgessenek, kikapcsolódjanak, programokon vegyenek részt.

Létezik-e bármilyen olyan alkalom (pl.: kulturális rendezvény), vagy színtér (IKSZT, vagy azzal azonos funkciójú), amely lehetőséget biztosít az idősek számára a megszerzett tudás, vagy birtokolt kulturális érték átadására a közösség, a fiatalabb generáció számára? Létezik-e bármilyen olyan szereplő (önkormányzat, civil szervezet), amely mindezt képes és hajlandó is menedzselni?

Bizonyos „idősbarátnak” nevezhető települések, önkormányzati szinten ennek, az időseknél felhalmozódott tudásnak az átörökítését a következő generációra fontosnak tartják. Ennek érdekében minden segítséget megadnak, akár saját, akár pályázati forrás formájában különféle programokat szerveznek annak érdekében, hogy ezt a tudást interaktív módon bemutassák, ill. le is jegyezzék, akár könyv formájában, vagy hanganyagot készítenek róla. Előfordul az is, hogy ezt a feladatot bizonyos civil szerveződés vállalja magára, akár tudatosan, akár külön megfogalmazott

stratégia hiányában is, és szervezi, menedzseli e tevékenységeket. Legtöbb esetben ehhez valamiféle program, pályázat kapcsolódik.

A rendezvények tárháza a járásban elég sokszínű. Számos kulturális program létezik, bár többségében vannak az olyan, tematika nélküli falunapok, melyeknek céljuk kizárólagosan, a szabadidő eltöltése, a szórakozás. Azonban, léteznek már hagyományteremtő jelleggel tartott tematikus rendezvények is, melyek célja a hagyományőrzés, az idősebb generációknál felhalmozódott tudás intézményrendszerű átörökítése is, bár ez elég ritka, inkább a nagyobb, forrással jobban ellátott településekre jellemző az ilyen típusú események támogatása.

Létezik-e a helyi idősöknek a helyi közpolitika (képviselő-testület) irányába bármilyen olyan csatorna, vagy esetleg érdekképviselet ellátó szervezet, amely lehetőséget biztosít az idősök részéről a helyi közpolitika alakításába?

A válasz egyértelműen NEM. Több önkormányzatnál működik az idősebb, főként nyugdíjas szervezetek bevonása a helyi közéletbe, a különféle önkormányzati döntések kapcsán. Az úgymond „leokézom” a helyi civil szervezet képviselőjével folytatott beszélgetés során, hogy milyen típusú szobor legyen az a szobor, amit a település X. évfordulójára készítettük. Tapasztalataink szerint a valós döntéshozatalba csekély szerepe van a helyi idősöknek. Csoportként, korosztályként véleményük ugyanúgy keveset számít, mint a településeken élő bármely egyéb csoport véleménye.

A képviselő-testület, illetve a polgármester igényt tart-e az idősök véleményére, sor kerül-e (formálisan, vagy informálisan) az idősök bevonására a helyi döntésekbe?

A képviselő testület döntése, szent és sérthetetlen, ők azok a helyi hatalmat képviselik, ők hozzák meg a tényleges döntést. Véleményt, javaslatot elfogadnak, melyet talán figyelembe is vesznek. A helyi közösségen, társadalmon belüli véleménycsere, intézményesült kapcsolat a helyi vezetők és az ott élő polgárok között nemigen működik, az egyedüli intézményrendszer a falugyűlés, ezt a funkciót nem tudja betölteni.

5. Deficitmodell helyett fejlődésmodell, mely szerint az idősokről való gondoskodásban a korábbi deficitmodell (veszteségekre történő összpontosítás) helyett a fejlődésmodellben (a meglévő képességek megőrzése, szunnyadó készségek előhívása) szükséges gondolkodni és cselekedni.

E fókuszterületre vonatkozóan az empirikus vizsgálatok alapján nem tudunk összefoglaló értékelést készíteni, mert ilyen típusú tevékenységgel, illetve szemléletmóddal az interjúk során nem

sikerült találkozni. Ugyanakkor az idősek részéről történő tudás- és információ átadásnak kialakíthatók olyan területei (modelljei, formái), amelyek más megvilágításba helyezhetik az idősebb korosztály értékét és hasznosságát, különösen a fiatalabb generáció szempontjából.

Élethelyzetek

Az időskor elvitathatatlan előnye, hogy az idősebb emberek számos olyan élethelyzettel találták már szembe magukat, amellyel a fiatalok első ízben találkoznak, vagy még nem találkoztak, de

A megélt élethelyzetek – amelyek alapvetően egy különleges, konfliktusos, vagy krízis eseménnyel, időszakokkal lehetnek kapcsolatosak – jellemzően a magasabb rendű értékekhez (barátság, hűség, kitartás, akaraterő, összefogás, stb.) való viszonyulást mutathatják be a problémák megoldása során. (Pl.: amikor katona volt, hogy menekültek meg, min mentek keresztül, hogy mentette meg a bajtársát, vagy amikor egy traktor – vagy még korábban a bika – elszabadult, mit csináltak, hogy fogott össze a pár ember, vagy amikor jött az árvíz, mit csinált a falu népe, stb.). Az esetek többségében a mai fiatalok nem pont ilyen élethelyzetekkel találhatják szembe magukat – bár a párkapcsolatokat bemutató élethelyzetek esetén pár ezer év óta nincsenek jelentős változások – azonban nagy segítséget nyújthatnak, akár példát mutathatnak a fiatalom számára, abból a szempontból, hogy az adott élethelyzetben mi lehet a pozitív és mi a negatív minta. Ez a XXI. században azért tűnik különösen fontosnak, mert a fiataloknak egyre kevesebb olyan lehetőség áll rendelkezésre, amikor közvetlenül és akár bizalmasan fordulhatnak olyan emberekhez, akik tanácsaikkal érdemileg és pozitív irányba képesek segíteni a fiatalokat, a kérdéseik megválaszolásában. Az élethelyzetek megismerése jelentősen megkönnyítheti a fiatalok (remélhetően helyes irányú) döntéseit, amikor saját életük során szembesülnek problémákkal és értékválasztás elé kerülnek.

Sztorik, szórakoztató történetek

Az idősek által elmesélt szórakoztató történetek természetesen keveredhetnek az élethelyzetek bemutatásával, azonban önállóan is megjelenhetnek, ahol a közvetlen cél a szórakoztatás. Mindazonáltal alkalmasak arra is, hogy kor hangulatát megidézzék, és tovább adják azt az ifjabb generációk számára is.

A település történetére, a kultúrára, hagyományokra vonatkozó ismeretek

A település eddig nem rögzített múltját, fontos, vagy érdekes eseményeit az idősek ismerik, és ha ők nem adják át ezt a tudást, akkor olyan érték megy veszendőbe, ami többé már nem pótolható.

Egy település életében és tovább élésében pedig fontos szerepet játszik a múlt (miért épp ott van a temető ahol, és hol volt 100 éve, miért hívják a Rác horgost Rác horgosnak, miért az a népviselet, ami, hogy készítették a lucaszéket, stb.). Mindezen információk és tudás egyedüli és autentikus forrásai sok esetben az idősek, különösen akkor, ha olyan apróbb részletekről van szó, amellyel más dokumentumtár – ha létezik – nem foglalkozik, mégis értéknek, érdekességnek tekinthető.

Intézményesítés

Az idősek többsége a múltból (melybe a történetek, hagyományok, saját tapasztalatai, de az ő szüleitől, nagyszüleitől megszerzett tudás is beletartozhat) többnyire szívesen beszélnek, ha lehetőségük adódik rá. Ugyanakkor ennek a tudásátadásnak a szervezett intézményesített formája jellemzően nem alakult ki a településeken. Annak érdekében, hogy az idősek által birtokolt tudás nem menjen veszendőbe, tapasztalataik pedig segíthessék a fiatalok életét, indokoltnak tűnik a tudásátadás intézményesítése. Ennek számos formája, módszere lehetséges:

- történhet időszakosan évente, vagy gyakrabban megrendezésre kerülő események keretén belül,
- történhet egyéb rendezvényekkel egybe kötve – pl.: falunap – vagy önállóan,
- történhet tematikusan – pl.: egy időszakot felölelve – vagy kötetlenül, stb.

Az intézményesítést nagymértékben elősegítheti a szükséges szervező munka és infrastruktúra rendelkezésre bocsátása, továbbá ösztönözhető a legérdekesebb, legszórakoztatóbb történetet elismerő éves díj kiosztásával, vagy bármilyen más formában is.

Az információk rögzítése szintén fontos eleme az intézményesítésnek, illetve a tudás utókor számára történő megőrzésének, átadásának. A rögzítés történhet mindenféle rendszerkövetelmény nélkül (mint pl.: a könyvtáraknál szokás), de sor kerülhet rá rendszerezetten (pl.: krónikáskönyv, stb. vezetése) is, a helyi döntéseknek és helyi igényeknek megfelelően.

Irodalomjegyzék

- 1.Monostori Judit - Őri Péter - Spéder Zsolt (2015) (szerk.): Demográfiai portré 2015. KSH NKI, Budapest: pp. 115–134.)
- 2.Spéder Zsolt (2011.) (ed.): Bálint Lajos et.al. (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet): Demográfiai jövőkép. Magyarország demográfiai jövőjét meghatározó tényezők alakulásának áttekintése és értékelése a fenntarthatóság szempontjából. Budapest, 86–105 p
- 3.Dr. Lampek Kinga (2015) Az aktív idősor és a társadalom. In: Dr. LampekKinga-Dr Rétsági Erzsébet (szerk.): Egészséges idősödés, Pécs, p.9.;pp. 9-11.;pp. 8–28.
- 4.Forrás: <http://www.idostanulas.eoldal.hu/cikkek/tanulasi-segedlet-a-hallgatoknak/madridi-idosugyi-cselekvesi-terv.html>
- 5.Tevékeny idősor és nemzedékek közötti szolidaritás- az EU támogatásával (2012) Luxembourg: Európai Unió Kiadóhivatala, 2012 ISBN 978-92-79-25128-3
- 6.E C O S T A T Gazdaság- és Társadalomkutató Intézet, Bővülő Európa, Bp., 2010 II. negyedév, p.19.
- 7.Stratégiai kutatások – Magyarország 2015, A TÁRSADALMI KOHÉZIÓ ERŐSÍTÉSE (szerk) Tausz Katalin, Bp, 2006, p.19.
- 8.Forrás: Az EU testmozgásra vonatkozó iránymutatásai -Ajánlások az egészségjavító testmozgás támogatására irányuló politikai intézkedésekre (2008) Brüsszel pp.6-10.
- 9.AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 554/2014/EU HATÁROZATA (2014.) Brüsszel (internetes forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32014D0554>)
- 10.A Magyar Köztársaság Kormányának Stratégiája az egész életen át tartó tanulásról (2005.), Bp, p.30.
- 11.Zárol Evelin – Az idősek helyzete, idősügy Magyarországon 1.rész(2014.)
- 12.Forrás: <http://kiszamolo.hu/a-nyugdijrendszer-multja-es-jovoje/2013> (letöltés: 2016.11.28.)
- 13.Forrás: <http://bankmonitor.hu/cikk/ez-lesz-a-magyar-nyugdijrendszer-jovoje/2015-10-22>(letöltés: 2016.11.28)
- 14.Egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény)
- 15.Forrás: Nemzeti Kapcsolattartó Pont internetes oldal magyar egészségügyi rendszerről szóló bejegyzése, <http://www.eubetegjog.hu/az-ellatorendszer-felepitese.html>, (letöltés: 2017.01.04)
- 16.A tevékeny idősor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai évének Magyarországi Programja (2012.) (Elérhető: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yCydQNHszVgJ:2010->

2014.kormany.hu/download/f/38/80000/Tev%25C3%25A9keny%2520id%25C5%2591skor_el
fogadott%2520munkaprogram.docx+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu)

17.Zárol Evelin - Az önkormányzati idősügyet érintő irányvonalak Magyarországon, (2013) Pécs,
pp.16-18.

18.Gaál Szabó Mária – Preventív lehetőségek az idősellátásban (2015.), Miskolc, p.11

19.Dr Hazai Istvánné, A szolgáltatások szerepe a szociális ellátásokban (1999).In: Tóbiás Péter
(szerk.) Együttműködési lehetőségek civil szervezetek és az önkormányzatok között. Hálózat a
Demokráciáért Program, Budapest, 52–72. o.

20.Giczi Johanna – Sági Gábor (szerk) 2004: Az időskorú népesség főbb jellemzői és
életkörülményei, Bp., pp.18-20.)

21.OECD, 1998

22.Dr. Bajusz Klára: Az idősoktatás új formái –A Kecskeméti Modell, In: Fodorné Tóth
Krisztina-Németh Balázs (szerk.) A felnőttek tanulását érintő változó szakmai és szakpolitikai
felfogások a társadalmi, gazdasági és kulturális kontextusok terében, (2014.) Pécs, pp. 5-10.

23.Forrás: KSH-Területi Statisztika,2015

24.Kolosi Tamás (1982.): Struktúra, rétegződés, metodológia. In: Kolosi T. (szerk.): Elméletek és
hipotézisek. Rétegződés-modell vizsgálat I., Budapest: Társadalomtudományi Intézet.

Mellékletek

1. sz. melléklet

Interjúvázlat

családok számára

(attól függően hányan vannak a családban, és milyen családi szerepekben)

Ismertetjük, hogy miért jöttünk, mi a kutatás célja, mire vagyunk kíváncsiak. Jelezzük, hogy egyetértésük esetén rögzítjük a beszélgetést.

1. Mennyi az életkoruk, mi az iskolai végzettségük, a munkahelyük hol van, mit dolgoznak?
2. Vannak gyerekek a családban? A gyerekek tanulnak, mit csinálnak, mivel foglalkoznak?
3. Van 60 év feletti idős a családban?
4. Hogyan viszonyul a család hozzá, el kell látni, vagy az idős segít a család életében, anyagilag vagy bárhogy máshogy, gyerekefelügyelettel, egyébvel?
5. Készülnek az időskorra? Hogyan készülnek? Hogyan képzelik el az akkori életét?
6. A család rendelkezik bármilyen megtakarítási formával, ami az idős évekre szól?
7. Idős korban idősök apartman házát, vagy az idősothont, vagy az idősök nappali ellátást preferálnák, és/vagy házi segítségnyújtást? Vagy milyen egyéb lehetőséget látnak időskorukra vonatkozóan, hogyan fognak boldogulni? Ha vannak gyerekek az ő segítségükre számíthatnak?
8. Tervezik, hogy közösségbe fognak járni? Idősök klubjába, vagy bármilyen szervezett formában működő idősöknek számára szóló közösségbe?
9. A sport és az egészségmegőrzése, ill. védelme milyen szerepet játszik az életükben?
10. Ha nyugdíjasok lesznek, terveznek e hobbit, tanulást, egyébeket megvalósítani? (élethosszig tartó tanulás)
11. Milyen lehetőségek vannak a nyugdíjasok számára a településen? Szórakozás, ellátási formák, kulturális lehetőség?
12. Mit gondolnak az állami nyugdíjrendszerről? Megfelelőnek tartják, nem megfelelőnek? Milyen egyéb rendszert tudnának elképzelni? Van e valami javaslatuk ezzel kapcsolatosan? A házi segítségnyújtás rendszeréről mit gondolnak? Javaslatok erre vonatkozóan?
13. Mit gondolnak, jobb helyzetben lennének, ha városban laknának? Könnyebben boldogulnának városi lakosként az idős években?

14. **Gyerekeknek szóló kérdések:** megkérdezni, hogyan viszonyul a nagymamához, vagy a nagypapához, mit gondol róluk? a fenti kérdéseket is feltenni
15. **Nyugdíjas korútól** megkérdezni, hogyan él, hogyan telnek a mindennapjai, mit gondolt a nyugdíjas évekről fiatalabb korában? Eljár valamilyen közösségbe? Elegendőnek tartja a nyugdíját, többre számított akkor, amikor még dolgozott? Mit hiányol, mit valósítana még meg, tanulás, hobbi, egyéb tevékenység? Milyen ellátási formát hiányol a településéről? Megfelelőnek tartja az idősellátást és – gondozást a településen? milyen újabb szolgáltatásokat vezetne be, ha tehetné? a finanszírozást hogyan képzelné el? A vállalkozási formában történő idős gondozást igénybe venné, ha lenne, (persze, ha az anyagi helyzete ezt lehetővé tenné)? A gyerekekre számíthat? Ha nincs gyerek a családban, kire, mire számíthat, ha egészsége úgy kívánja? Az egészségügyi helyzet kielégítő a településen? ha nem mi hiányzik? Az önkormányzat megfelelően gondoskodik az idősekről? A helyi kulturális életet kielégítőnek tartja? Hiányol valamit? Mit gondol a házi segítségnyújtás rendszeréről (ha ismeri)? Megfelelőnek találja? Ha nem mit hiányol? Mire lenne szüksége? Bármiféle javaslat van? Az egészsége védelme érdekében mit tesz? Sportol? Ahhoz, hogy tegyen valamit az egészsége érdekében mi hiányzik a településen? Milyen szolgáltatásokat hiányol? Mit gondol, jobb helyzetben lenne, ha városban lakna? Könnyebben boldogulna az idős éveiben?

Mindenkinek szóló kérdések:

16. Az idős polgárok milyen csatornákon keresztül tudnák átadni azt a tudást amivel rendelkeznek, akár családon belül, akár a mikroközösségbe, akár az egész falu számára? Mík ennek az akadályai? Hogy lehetne megkönnyíteni?

Interjúvázlat polgármesterek számára

kérdések

Ismertetjük, hogy miért jöttünk, mi a kutatás célja, mire vagyunk kíváncsiak. Jelezzük, hogy egyetértése esetén rögzítjük a beszélgetést.

1. Életkora?
2. Szokott -e gondolni arra, ha majd nyugdíjas lesz?
3. Hogyan képzei ezt el, mit fog akkor csinálni?
4. Hogyan fog alakulni a családi élete, lesz -e változás a jelenlegi helyzetéhez képest? Ön szerint változni fognak a családi szerepek, ha igen hogyan?
5. Ha készül, hogyan és miként készül a nyugdíjas életre?
6. Befektetésekkel, biztosításokkal?
7. Családi körben fog, vagy szeretne élni, vagy időotthont választ? Nappali ellátást vesz igénybe, vagy nyugdíjas klubba fog járni?
8. Az egészsége megőrzését fontosnak tartja? Ha igen, mit tesz annak megőrzése érdekében? Idős korában mit fog tenni ennek érdekében?
9. A sport szerepet játszik az életében? Ha igen, idős korban is sportol majd?
10. A tanulásnak milyen szerepet fog tulajdonítani időskorában? Tervez valamit tanulni, új ismeretet elsajátítani?
11. Van -e valami olyan hobbi, aminek megvalósítására készül időskorban?
12. Mi a véleménye az idős ember teher a családban, vagy inkább áldás? Meséljen erről.
13. Ha terhet mond: fél attól, hogy ön is teher lesz a családban?
14. Van -e jelenleg a családban 60 év feletti? Ha igen, ez a személy gondozásra szorul? Vagy fontos tagja a családnak? Az unokákkal foglalkozik, vagy milyen feladatot lát el?
15. Ön szerint mi az önkormányzat feladata az idősek kapcsán?
16. Milyen ellátási formák találhatók meg a településen az idősek számára?
17. Idősek számára szórakozási lehetőségek, sport, kultúra, egyéb programok léteznek a településen?
18. Milyen szerepet tulajdonít a település az időseknek, megfelelő bánásmódot tanúsít az idősek felé?

19. Megbecsülik az időseket a településen, és milyen a fiatalabb generáció hozzáállása az idősekhez?
20. Van-e olyan hiátus, amit pótolni kellene az idősgondozás területén a településen? Van-e távlati elképzelés, terv az idősgondozás terén?
21. Létezik térségi összefogás, elképzelés az idősgondozás terén?
22. Az önkormányzat ismeri-e azt, hogy a településen élő időseknek melyek a legfontosabb igényei, szükségletei, amelyek kielégítésében az önkormányzat is képes lehet közreműködni?
23. Létezik-e valamilyen formalizált, vagy félig formalizált kapcsolat, amely alapján az önkormányzat tájékozódik, illetve együttműködik a helyi idősekkel (pl.: nyugdíjas klubok, idősek napközije, vagy valamilyen egyesület, és ezekkel való kapcsolattartás, vagy csak az egyes idős személyekkel való eseti jellegű találkozás az utcán, vagy a hivatalban).
24. Figyelembe veszik-e az idősek igényeit az önkormányzati tervezés (pl.: költségvetés), vagy döntések során, lehet-e beszélni az idősebb korosztály esetén bármiféle helyi érdekérvényesítési képességről?
25. Támogatja-e, illetve milyen formában támogatja az önkormányzat az idős személyeket, vagy – ha léteznek – az idősek szervezetét?
26. Létezik-e a településen bármilyen olyan infrastruktúra, amely leginkább az idősek igényeinek kielégítését hivatott szolgálni? (helység, étkező, falubusz, idősothton, napközi, bármilyen eszköz, stb.)?
27. Biztosított-e a településen az idősekkel való foglalkozás humánerőforrás háttere (van-e ember – illetve hány –, aki az idősekkel foglalkozik valamilyen formában)?
28. Az idősek igényeinek ismerete alapján az önkormányzat, vagy az állam milyen mértékben szélesíthetné azon szolgáltatások körét, amelyek a helyi igények kielégítését szolgálná?
29. A meglévő szolgáltatások esetén – szintén a helyi igények alapján – szükséges-e a szolgáltatás(ok) minőségi fejlesztése?
30. Melyek azok a területek, ahol a szolgáltatás biztosításához, vagy minőségi fejlesztéséhez a helyi forrás, vagy kompetencia nem elegendő és feltétlen állami beavatkozásra lenne szükség (pl.: egészségügyi szolgáltatások elérhetősége, szociális ellátások)?
31. Egyéb javaslata, véleménye van a témához kapcsolódóan?

Megköszönjük, stb.... tájékoztatjuk mi lesz az adatokkal, stb.

10 db interjúelemzés

1.sz. interjú elemzése

A település, ahol a fókuszcsoporthoz interjút lefolytattuk, a térség egyik központja. Annak ellenére, hogy ez így van, számos, az alapszolgáltatáson felüli szolgáltatás hiányzik. A településnek kellene lennie a térség húzó központjának, de ez nem így van, ami jelentős nehézséget okoz a Hegyháti járásban. A városhiányos járásban ennek a település fejlettségi szintjének magasabbnak kellene lennie, mint amilyen jelenleg. Bár az utóbbi években történtek és jelenleg is zajlanak jelentős fejlesztések, de ez még mindig nem elég ahhoz, hogy a lakosok helyben találjanak munkát és ne költözzenek el a jobb életminőséget kínáló országos központba, vagy a nyugati megyék városaiba.

A település lélekszáma 3000 fő körül van, az idősek aránya az országos átlag alatt mozog.

A fókuszcsoporthoz hat család egy-egy tagja volt jelen. Korosztályilag és társadalmi státusz szerint elég vegyes volt a csoport. Kettő a 30-as évek elején voltak, egy fő a 40-esek közé lép lassan, kettő nyugdíj előtt álltak egy picivel, és egy fő pedig 50 év felett volt. Mindegyik család hagyományos nukleáris család. Volt amelyik gyerekekkel és volt amelyik már csak a szülők alkotta család, mert a gyerekek kirepültek.

Iskolai végzettséget tekintve kettő fő főiskolai diplomával, három fő érettségivel és egy fő szakmunkás végzettséggel rendelkezik.

Egy család képviselője várta nagyon a nyugdíjas éveket, ő szeretne unokázni, kikapcsolódni, élvezni a pihenést, várhatóan még elfogadható nyugdíjat fog kapni, amiből kényelmesen meg fog tudni élni a férjével.

Megtakarítással egyik család sem rendelkezik, hiszen jelenlegi fizetésük nem túl magas, elsősorban a gyerekek felnevelésével, iskoláztatásával és a hitelek fizetésével foglalkoznak.

Nem találják kielégítőnek az állami nyugdíjrendszert, bár abból, hogy nem rendelkeznek megtakarításokkal az is következik, hogy bízna abban, hogy a nyugdíjból meg fog tudni élni.

Megrendítő volt hallani, hogy egy 50 év feletti nő és családja idős szülei anyagi támogatására szorul rá és a nyugdíj mellett továbbra is dolgoznia kell majd, hogy a hiteleket fizetni tudja.

A járás szolgáltatásainak színvonalát alacsonynak tartják, szerintük egy nagyobb városban jobb ellátást kaphatnának. Gyerekeiket arra ösztönzik, hogy költözzenek el a térségből, az ország jobban prosperáló területeire, a munka és egyéb lehetőségek miatt. Azt sem tartják kizártnak, hogy esetleg később nekik is menni kell, mert azt prognosztizálják, hogy a térségből még nagyobb szintű elvándorlásra lehet majd számítani.

Azt gondolják, hogy az idősek számára a nyugdíjas klub elegendő kikapcsolódási lehetőséget nyújt, ha lenne is más szórakozási lehetőség, azt nem tudnák megfizetni az átlagpolgárok.

Nagyon elégedetlenek az egészségügyi szolgáltatással, szerintük óriási probléma ez helyi, ill. térségi szinten is, bár ez országos gond is.

Különösebb stratégiával, vagy egyéb elképzeléssel a jövőre nézve nem rendelkeznek, egy hölgy – aki leghamarább megy nyugdíjba – attitűdje volt pozitív a jövő kapcsán. A többiek elég sötétén látják a jövőt és lehetőségeiket. Nem terveznek az idős évekre, a ma problémáival foglalkoznak, ennek legfőbb oka főként, az anyagi problémák.

Szomorú volt hallani azt a kiábrándultságot, ami ebből a csoportból sugárzott. Főként az volt megindító, hogy a térség hátrányos voltát érzik minden nap a „bőrükön”, az életükön, és ettől a gyerekeiket meg akarják kímélni, arra sarkalják őket, hogy otthonukat minél előbb hagyják el, a jobb élet reményében.

2. sz. interjú elemzése

Interjúalanyunk egy kb. 2500 fős településen él, ahol a közszolgáltatások, az intézményhálózat kimondottan jónak mondható. A 60 év feletti lakosok aránya majdnem eléri a 30 %-ot, ami az országos átlagot jelentősen meghaladja.

A beszélgetőpartner pár évre van a nyugdíjkorhatártól, felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, két felnőtt gyermek édesanyja, intézményvezetőként dolgozik, a helyi társadalom elismert, kiemelt tagja. Jelenleg férjével él közös háztartásban, a gyerekek már kirepültek, önálló életet élnek, távol az otthonuktól, egy nagyvárosban.

Mivel vezetőbeosztásban dolgozik, családja jó anyagi körülmények között él, ezért befektetésekről nem szólt –véltetőleg nincs nekik –az állami nyugdíj elegendő lesz, ahhoz, hogy békés nyugdíjas kort éljen meg a férjével. Az állami nyugdíj rendszert nem tartja ennek ellenére megfelelőnek, és azt sem, hogy a gyerekek gondoskodjanak szüleikről.

Terveik között szerepel a gyerekek lakóhelyéhez a közelebb költözés. Idősotthonba nem igen szeretnének beköltözni, bár végső esetben ez is előfordulhat, ha az egészségi állapotuk megkívánja az állandó felügyeletet. Az interjúalany édesanyja, élete utolsó éveit a helyi idősotthonba töltötte, mert nem tudták ellátni az idős nagyszülőt időhiány miatt. Így megismerte az idősotthont, szolgáltatásait megfelelőnek tartja, azt gondolja, hogy a magáról gondoskodni már nem tudó idős embernek ez a legjobb megoldás.

Nyugdíjas korára vonatkozóan olyan elképzelései vannak, hogy a jelenlegi társadalmi szerepvállalásait folytatja tovább, a hobbit és a kikapcsolódási tevékenységeket is.

Úgy véli, hogy a településen lévő aktivitási lehetőséget az idősek számára megfelelőek, a szociális ellátást is jónak tartja.

Ő és férje azt a korosztályt képviselik, amely jó állami nyugdíjban részesül majd, annak okán, hogy vezető pozícióban dolgoztak, dolgoznak. Az ő korosztálya az, amely ezt a rendszert ki tudja „használni” és élvezni, egészségi állapota jó, hosszú nyugdíjas évekre számíthat, megfelelő anyagi kondíciók mellett.

3. sz. interjú elemzése

Magas társadalmi státuszú 50-60 feletti, két személyes családdal folytatott interjú elemzése:

A település, melyen készült az interjú, kb. 800 fős, földrajzilag szegregálódott bizonyos értelemben, bár nem zsákfal. Az összlakosságon belül a 60 éven felüliek aránya 20 %, a 2012-es létszámadatokat alapul véve, mely valamivel az országos átlag (23 %) alatt mozog, a statisztikai hivatal adatai szerint. Az öregedési index 83,2 %-os (HEP, 2013), mely jelzi, hogy a falu előregedő település. A község mikrokörzeti központként funkcionál, azonban mégis több szempontból hátrányos helyzetű település. A 2012/2013-as tanévben a helyi általános iskolában tanuló diákok fele roma származású volt (HEP, 2013).

A meginterjúvolt család női és férfi tagjai helyi szinten magas társadalmi elismerésnek örvendenek, szinte egész életükben vezető beosztásban dolgoztak. A férfi már öregségi nyugdíjas, a hölgy pár évvel a nyugdíj előtt áll. A családfő jelentős vállalkozást működtet, a feleség, pedig az egyik helyi intézményvezetője. A feleség és a férj is felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik. Két felnőtt korú gyermekük van, akik már nem a Hegyháti járásban élnek.

Korábban fontosnak tartották ők is a megtakarításokat, volt is nekik igen komoly összegű, azonban a magánnyugdíjpénztárban tárolt befektetésüket az állam elvonta, valamint a saját egyéb pénzügyi megtakarításukat is elvesztették a válság éveit alatt. Jelentős befektetéseket buktak el. Ennél fogva jelenleg megtakarításuk nincsen, fontosabbnak tartják a földbe, ingatlanba és a vállalkozásba fektetni a pénzüket.

Készülnek már az idős, nyugdíjas évekre, a férj már ezeket az éveket tapossa, bár nem túl régóta. Tervezik az unokákkal való foglalkozást is. A hölgy úgy gondolja, hogy a 40 éves munkaviszonnal történő nyugdíjba vonulással nem fog élni, hiszen óriási tudást halmozott fel, és ezt a tudást szeretné átadni kollégáinak, amíg erre lehetősége van. Nem maradnak a Hegyháti járásban öregkorukra, Pécsen vásároltak egy lakást, ahová el fognak költözni. Megdöbbenően hangzott, amit mondtak, a felépített családi házat ott hagyják a községben és oda fogják adni egy rászorulónak, mert véleményük szerint úgymint csak jelentősen áron alul tudnák azt értékesíteni.

Úgy gondolják, hogy a településen még az alapszolgáltatások is csak nehezen érhetőek el, a gépjárművel való rendelkezés alap, e nélkül nem nagyon lehet boldogulni. Az idősök számára kikapcsolódási lehetőség minimális, bár ez igaz a másik korosztályra nézve is, hiszen még presszó sincs a településen. Így az aktivitási lehetőségeket a lakók számára igen kevésnek tartják.

Az időskort családi körben szeretnék eltölteni, nem vágnak semmi különösre, úgy gondolják, hogy a nyugdíjból és az egyéb öngondoskodásból kényelmesen, jól fognak élni öregkorukra. Nem fognak a gyerekek segítségére szorulni anyagilag, de talán fizikailag sem, bár az egészségvédelemmel nem nagyon törődnek, hisznek a nyugati orvoslásban. Úgy gondolják, hogy ezen kívül, ha egy keveset odafigyelnek a táplálkozásra, és minimális szinten mozognak, nem lehet baj.

Érdekesnek hangzott, hogy a feleség szerint jelentős tanult tudást halmozott fel, ez a munkahelyen átörökíthető a fiatalabb korosztály számára, azonban az egyéb az élet során felhalmozott, nem iskolában elsajátított tudás nehezen örökíthető át a következő generáció számára, egyrészt mert őket ez nem érdekli, másrészt pedig szerinte maga az életvitel mikéntje, mint szocializációs minta adható át a gyerekek, a fiatalabbak számára.

A meginterjúvált hagyományos (nukleáris) család, az a magyar család, amely öngondoskodás, az állami nyugdíj és a rendelkezésre álló tudás révén a „boldog öregkorra” számíthat.

4. sz. interjú elemzése

Polgármesterrel készített interjú elemzése

A település két településrészből tevődik össze, egy közigazgatási egységet alkotva. A 800 fő feletti lakosság számon belül a 60 év felettek aránya meghaladja a 20 %-ot. 2012. évben az aktív korú lakosságon belül a közfoglalkoztatottak aránya meghaladta a 8 %-ot, ezen belül a romák aránya pedig a 30 %-ot is (HEP, 2013).

Középkorú interjú alanyunk férfi, családapá, törzsgyökeres helyi lakos. Középfokú végzettséggel rendelkezik, számos tudományág iránt érdeklődését fejezte ki, és az interjú alanyok közül ő volt az egyetlen, aki formalizált oktatási keretek között tanulna még valamit, szeretne felsőfokú végzettséget szerezni. Koránál fogva fontosnak tartja az idős évekre szóló megtakarításokat, van is neki. Véleménye szerint 10-20 éven belül problémát fog jelenteni az állami nyugdíjak kifizetése az államrészéről, így fontos és nélkülözhetetlen az öngondoskodás. Szerinte a gyerekek, unokák egyik fő feladata a szülőkről, nagyszülőkről való gondoskodás, de ezt a feladatot nem kényszerűségként ítélte meg, hanem, mint alapfeladat, mint az életvelejárója. Persze ezt a saját életére nézve tekinti relevánsnak.

Úgy gondolja, hogy az idős éveiben is aktív polgára lesz a településének, a társadalmi szerepvállalást fontosnak tartja, nem tudja elképzelni, hogy ne csináljon semmit sem.

Lelkes lokálpatrióta, a szüleit megbecsüli, az időspolitikát helyi szinten kiemelten kezeli. Részt vesz a nyugdíjasklub rendezvényein, az önkormányzat révén támogatja az időseket a természetbeni juttatások rendszerén keresztül, ill. egyéb kiegészítő szolgáltatásokat is nyújt számukra. Az interjú során többször elzékenyült, amikor az idősekről, a helyi idősekről volt szó, érezhető volt, hogy mennyire a szívében viseli az idősek problémáját, szavaiból kiderült, hogy hozzá bármikor fordulhatnak a település idős polgárai.

Innovatív elképzelésekkel rendelkezik az idősgondozás terén. Jó ötletnek és megoldásnak tartaná az apartman házak létrehozását idős emberek számára. Úgy véli, hogy van egy olyan réteg, aki ezt a szolgáltatást meg tudná fizetni, fontos is lenne ez a szolgáltatás a környéken, mert idősotthon a szűkebb értelemben vett mikrokörzetben nem működik. Ő maga is, idős korára vásárolna egy ilyen típusú apartmanházat, annak érdekében, hogy nyugalomban és békességben élhessen.

Sokat beszélgettünk a házi segítségnyújtás rendszeréről. Az interjúalany jó megoldásnak tartja ezt a segítségnyújtási formát, azonban a rendszer átszervezését fontosnak tartja. Legfőbb probléma a gondozó személyével szembeni bizalmatlanság, az idősek egy idegen embert nem szívesen

engednek az otthonukba, még akkor sem, ha segítségre szorulnának. Véleménye szerint egyre több idős szorul a rossz egészségi állapot miatt külső segítségre. A rendszer megfelelő működtetéséhez hatékonyabb állami támogatásra lenne szükség.

Interjúalanyunkról elmondható, hogy lelkes településvezető, fontosnak tartja azt a közösséget, amiben él, kiemelten kezeli az idősek problémáit, próbál térségi szemléletben gondolkodni, térségi programokat életre hívni, nemcsak az idősek, hanem egyéb korosztályok kapcsán is.

5. sz. interjú elemzése:

Egy 100 főt alig számláló kistelepülésben készítettünk egy három családból álló fókuszcsoporthoz interjút, mely révén egy nyugdíjas özvegyasszony családjával, egy háromgenerációs és egy idős nukleáris családdal sikerült megismerkednünk. A falu zsáktelepülés, közintézmények és munkahelyek nélkül, rossz tömegközlekedési lehetőségekkel rendelkezik, ugyanakkor földrajzi elhelyezkedése nem mondható rossznak, hiszen kétszámjegyű főútvonal mellett fekszik. A településről a lakosok ingáznak, vagy hetelnek, az idősek aránya 10 % körül mozog. A település nem kimondottan elöregedő település, azonban az interjú során kiderült, hogy a bejelentett lakosok egy része nem él a településen.

Kettő alany 60 év feletti, egy fő pedig épp 60 év alatti.

A megkérdezettek közül ketten alacsony, egy fő pedig középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik. Anyagi helyzetük nem mondható jónak, a legjobb helyzetben a háromgenerációs család van. A három generáció együttélése miatt, tudják egymást segíteni, mind fizikailag, mind anyagiilag is. Az egymás mellett élést, csak a véletlen hozta, nem a tudatosság. Nem bánják, élvezik az együttélés előnyeit. Csak pozitívumokról beszéltek, negatívumokról nem hallottunk. Egyik család sem tud megtakarítani, kizárólag az állami nyugdíjra támaszkodhatnak, illetve a gyerekek segítségére, bár ebben őszintén nem bíznak, hiszen az ő életük sem könnyű. Ambivalens helyzet állt elő, hiszen kénytelenek a gyerekek fizikai és anyagi támogatására támaszkodni, azonban azt gondolják, hogy az állami direktíva, miszerint a gyerekek feladata a szüleikről való gondoskodás nem helyes, hiszen a gyerekeknek saját magukról és gyermekeikről kell gondoskodni.

Egészségi állapota egyik interjúalanyunknak sem jó, sőt rossznak mondható, sokat járnak orvoshoz és gyógyszert is szednek. Próbálkoznak egészségesen táplálkozni, a konyhakertben megtermelni, ami szükséges, sétálnak, sokat vannak a friss levegőn, de mégsem egészségesek.

A településen lévő időseknek szóló programokban jobbra részt vesznek, kihasználják az idősek számára szóló kikapcsolódási lehetőséget, azzal elégedettek is.

Nem panaszkodtak a település hátrányos helyzetére, megszokták, hogy sok mindenért a szomszédos városba kell utazni, szeretnek a községben élni. Otthoni környezetben szeretnének megöregedni, nem akarnak időotthonba kerülni.

Az interjú során kiderült, hogy a helyi lakosok jobbra alacsony jövedelemből élnek, az életüket a mindennapok küzdései teszik ki, szeretik családjukat, mindent megtennének értük. A településért tenni akaró emberekkel beszélgettünk, elfogadják helyzetüket és sorsukat, az idős kort békében és nyugalomban szeretnék leélni, kis jövedelmükből, nem vágnak sokra, csak a családra és a kertre.

6. sz. interjú elemzése

Baranyaszentgyörgy fókuszcsoporthoz tartozó interjú elemzése:

A fókuszcsoporthoz tartozó interjú lefolytatására az önkormányzat épületében került sor. A három interjúalany mindegyike családos nő, és 40 év alatti. Mindhárman az önkormányzat alkalmazottait gazdagítják tudásukkal, munkájukkal, közfoglalkoztatottak. Két család Baranyaszentgyörgyön, a harmadik család Baranyajenőn él.

Meglepő, hogy mind a hárman, fiatalon és alacsony társadalmi státusszal (alacsony iskolai végzettséggel) fontosnak tartják az idős korra való felkészülést, a megtakarításokat és az öngondoskodást. Mind a hárman úgy gondolják, hogy amikor ők idősök, nyugdíjas korúak lesznek nem lesz már állami nyugdíj. Ennek ellenére két családnak nem tesz félre, hiszen ez nem áll módjukban, viszont az érettségizett hölgy családja folytatja a magánnyugdíjpénztárba való befizetést.

Nem értenek egyet azzal az állami direktívával, hogy a gyerekek feladata az idős szüleikről való gondoskodás. Ezt egy természetes feladatnak, az életvelejárójának gondolják, azonban ennek lehetősége, ill. mikéntje nagyban függ az anyagi kondícióktól, az anyagi lehetőségektől és attól is, hogy közel, vagy távol él a gyerek a szüleitől.

Mind a három család pozitívan áll az idősekhez, becsülik és tisztelik őket, szerintük sokat lehet az idősebb generációtól tanulni, hasznosítani lehet a náluk felhalmozódott ismereteket.

Konkrét terveik az idős korra vonatkozóan nincsen még, hiszen ez még időben távoli, jelenleg az foglalkoztatja őket, hogyan neveljék fel gyermekeiket.

A településen lévő szolgáltatásokat kevésnek tartják, nemcsak az idősek, hanem az egyéb generációk számára is, még bolt sem működik a faluban. Ez nagy gondot jelent mindenki számára. Szinte mindenért Sásdra kell bemenniük, az orvos, fogorvos és egyéb nem alapszolgáltatásért oda járnak. A buszközlekedés sem megfelelő, de a falugondnok, a falubusszal sokakat elvisz Sásdra, vagy egyéb településre, ha szükséges.

Határozottan mindhárman kijelentették, hogy ha tehetnék elköltöznének városba, a különféle szolgáltatások jobb elérhetősége miatt.

Elmondható, hogy a csoportos interjúnak inkább az előnyei voltak érzékelhetőek, hiszen mindhárom interjúalany zárkózottabb, visszahúzódóbb természetűnek látszott, a csoportban nyíltan és közvetlenül beszéltek. Úgy véljük, hogy így több és lényegesebb információhoz tudtunk jutni.

7. sz. interjú elemzése:

Háromgenerációs interjú.

A település a Hegyhát dombjai között fekszik, zsákfalú, a kb. 300 fő lakos egyharmada 60 év feletti. Az álláskereső aránya jóval az országos átlag alatt mozog, hiszen a településen, illetve a település közigazgatási területén belül több üzem, vállalkozás működik. A település gazdasági helyzete, a hasonló lélekszámú falvak közül országos szinten is kiemelkedő, melyet az évi 60 milliós iparűzési adóbevétel kiválóan jellemez. A település vezetősége mindent megtesz annak érdekében, hogy a lakosok helyi szinten az alapszolgáltatásokon kívül más egyéb, a komfortos életminőséghez szükséges szolgáltatásokat is elérjék. A romák aránya az összes lakoson belül az utóbbi 10 évben stagnált, ill. kismértékben növekedett. A falucska gyönyörű természeti környezetben fekszik, melyet az önkormányzat turisztikai célokra kiválóan hasznosít.

Az interjúalany az önkormányzatnál dolgozik, fiatal kora ellenére számos területen kipróbálta már magát önkormányzati berkeken belül, igazi lokálpatrióta. Ritkaságszámba megy, de a megkérdezett háromgenerációs családban él, jelenleg otthon gyesen van pár hónapos gyermekével. Szülei már öregségi nyugdíjasok, korábban fizikai munkát végeztek, helyben dolgoztak.

A több generáció az együttélést jelenleg praktikussági okokból választotta, hiszen a fiatal családapa a helyi üzemben dolgozik, a családi ház elég nagy több fő számára is, kényelmesen elfér az egész család.

A későbbiekben elképzelhető, hogy az idős szülők városba költöznének annak érdekében, hogy a számunkra szükséges szolgáltatásokat könnyebben elérhessék. Az orvosi ellátás nem mondható megfelelőnek, hiszen a házi orvos egy héten egyszer látogat a településre, bármi komolyabb esetben a dombóvári kórházat kell felkeresniük, és mivel a tömegközlekedés nem a legjobb, az ilyen típusú szolgáltatás gépjárművel érhető el kényelmesen.

Interjúalanyunk 28 éves kora ellenére igen megfontolt, komolyan tekint a jövőbe, ezt jelezi, hogy már most elkezdtek megtakarítást fizetni férjével idős korúkra, mert úgy vélik, hogy mire nyugdíjas korúak lennének addigra már nem lesz számunkra állami nyugdíj, így öngondoskodniuk kell magukról. Azonban még nem gondolkodik, gondolkodnak az idős éveken, nem látnak előre ennyi évet a jövőben.

A településen az idősek számára rendelkezésre álló aktivitási lehetőségeket megfelelőnek tartják, ennek ellenére az idős szülők nem igen vesznek részt a közösségi programokon. Interjúalanyunk azonban nagyon közel érzi magához az idősebb korosztályt, számos programot szervez nekik és az időseknél felhalmozódott tudást is elkezdtek összegyűjteni és lejegyezni.

Fiatal kora ellenér nem sportol, nem szán különösebb időt az egészségre és a sportra, pedig fontosnak tartja ezt.

Interjúalanyunk családjáról, családtagjairól elmondható, hogy jó körülmények között élnek, kiélvezik a háromgenerációs családmodellből származó előnyöket, a hátrányokat még nem tapasztalták meg. Együtt könnyebben megy a házkörüli munka, a kert gondozása is, valamint a kisgyermek felügyeletét is megosztják, így a fiatal családanya részt tud venni a település életében továbbra is, annak ellenére, hogy gyermeket nevel.

8. sz. interjú elemzése

Ág fókuszcsoport:

A csoportos interjú 7 család, ill. a családot képviselő személy vett részt.

Ág települése több szempontból is a halmazottan hátrányos helyzetű települések között található.

A mintába a település erősen szegregált volta miatt került be. A szegregáltság két szempontból is

jelen van a település életében, egyrészt a földrajzi, másrészt pedig az etnikai elkülönülés határozza meg a mindennapokat. Ág nem tartozik az előregedő települések közé, a fiatalok és az idősek aránya kb. 50-50 %. 2014-ben az öregedési index 79,4 %-os volt. (HEP, 2013) A falu zsáktelepülés, a romák aránya 30 %-os az összlakosságon belül. Helyi foglalkoztatóként a helyi önkormányzat jelenik meg, egy-két egyéni vállalkozáson kívül.

A fókuszcsoporthoz tartozók között az – alacsony – társadalmi státusz tekintetében erős homogenitás volt kimutatható. Az egyik interjúalany rokkantnyugdíjasként él, a többiek kivétel nélkül a helyi önkormányzatnál közfoglalkoztatottként dolgoznak. A korcsoportot tekintve a fókuszcsoporthoz tartozók összetétele pedig elég heterogén volt, szinte minden korosztály megtalálható volt (26-57 év között), még két generációs család is volt a teamben. A csoport szinte minden tagja tiszteli az idősebb korosztályt, úgy gondolják, hogy az idősektől sokat lehet tanulni. Szerintük megfelelően bánnak az idősebb korosztállyal a településen, azonban az idősebb korosztály számára sok szolgáltatás hiányzik a faluban. Az alapszolgáltatásokon kívül szinten minden egyéb szolgáltatásért Vásárosdombóra, vagy Dombóvárra kell elutazniuk, jellemzően busszal, mert a faluban sajnos nem működik falugondnoki szolgáltatás, melyet a helyiek nagyon hiányolnak. Szociális étkeztetés működik a faluban, házi segítségnyújtás igénybevételére is lehetőség van, azonban ezt az itt élők nem veszik igénybe, főként amiatt, hogy a nyugdíjas réteg a legjobban „szituált” a településen, ők rendelkeznek a legjobb anyagi kondíciókkal, ők még meg tudják fizetni az apróbb szolgáltatásokat (favágás, fűnyírás, orvos), amit egyébként a szociális ellátás keretében vehetnének igénybe.. A jelenlévők szerint lenne létjogosultsága a házi segítségnyújtás rendszerének fejlesztésére, beindítására, azonban nem a fókuszcsoporthoz tartozók számára, hanem más helyi lakos részére.

A csoportban egy férfi volt a „vezető”, irányító, több esetben ő közvetítette a csoport véleményét. Amikor a moderátor visszakérdezett, hogy a többi csoporttag is osztja -e a kinyilvánított véleményt, egyöntetűen felelt a csoport többi tagja: Igen.

A csoport egészére jellemző volt –a korosztály figyelembe vétele nélkül –hogy az időskorra való felkészülés csekély szerepet játszik az életükben. A máról holnapra való élet, a gyerekekről, unokákról való gondoskodás tölti ki a mindennapjukat. Nincs jövőképük, még pár évre sem látnak előre. A közfoglalkoztatotti, ill. a rokkant nyugdíj arra elég, hogy a létminimumom éljenek. Megtakarításaik nincsenek, nincs rá módjuk, lehetőségük, hogy a jövedelmük egy részét félretegyék.

A településen az idősek számára kikapcsolódási, kulturális lehetőségek nem igen vannak, az önkormányzat egy évben egyszer-kétszer szervez az idősek számára programokat. Az elmondottakból az volt kikövetkeztethető, hogy talán igény sincs egyéb kulturális programra. Két okból kifolyólag is, egyrészt nem érdeklődnek, másrészt pedig a „fizetős” programokon pénzhiány miatt nem tudnának részt venni.

A csoport tagjai abban is egyetértettek, hogy nem a gyerek feladata az idős szülőkről való gondoskodás. Ez egy természetes szerepvállalás lenne a fiatalabb generáció részéről, azonban, szerintük pénzügyi okokból erre nincs lehetőség.

Úgy hiszik, hogy a nyugdíj nem lesz elég a megélhetésre, a nyugdíj mellett dolgozniuk kell majd, annak érdekében, hogy a jelenlegi –amúgy nem túl magas –életszínvonalon megéljenek.

Összességében megállapítható, hogy az Ágon élők nehéz helyzetben vannak, nem rendelkeznek tervekkel az idős korukra vonatkozóan, nincsenek távlati elképzeléseik, annak ellenére, hogy a fókuszcsoportban 57 éves személy is helyet kapott.

9. sz. interjú elemzése

A térségben működő szociális otthon vezetőjével készített interjú elemzése:

Interjúalanyunk középkorú, nő, két gyermek anyja. Vezető beosztásban dolgozik, felsőfokú végzettséggel rendelkezik, helyben él. Férje külföldön dolgozik, így az otthoni teendők és egyéb feladatok jó része rá hárul. Elmondása szerint nem szokott unatkozni.

A tartalmas és hasznos beszélgetés során kiderült, hogy számára első a család, de nagyon fontos a munka is. Mivel még csak 40 éves, nem nagyon gondolt az idős éveire, de lényegesnek tartja a megtakarításokat a későbbi évekre vonatkozóan. Nem hisz nagyon abban, hogy állami nyugdíjat fog kapni. Azonban jelenleg gyermekei jövője foglalkoztatja, számukra akar biztos jövőt teremteni.

Szerinte természetes az, ha a gyermek felnőve gondoskodik szüleitől, ha erre módja, és lehetősége van, nem szükséges ezt államilag, törvényi szinten szabályozni.

Tervezi, hogy új ismereteket még el fog sajátítani az élete során. Idős éveiben, unokázni és utazni szeretne. Elképzelhetőnek tartja, hogy idős korában a bentlakásos formát választja, szerinte ez a

legjobb lehetőség arra, hogy egy idős megfelelő ellátást kapjon, gondoskodjanak róla és a szociális interakciókat is megfelelően gyakorolhatja.

Mivel a szociális ellátásban, idősgondozásban dolgozik, ismeri az országos és a helyi, ill. térségi idősgondozást. Véleménye szerint lakóhely szerinti települése jó helyzetben van, rendelkezik szociális ellátó központtal, idősök bentlakásos otthonával, megfelelőnek tartja a szociális és az idős gondozást is. Tudja, hogy a település kiváltságos helyzetben van, azonban szerinte Magyarországon ilyen lehetőségekkel, szociális ellátó rendszerrel kellene rendelkezzen minden település. A kulturális, kikapcsolódási lehetőségeket is megfelelőnek tartja a településen, az ő intézményük is számos programot kínál, nemcsak a bentlakóknak, hanem a település többi idős polgárának is.

A házi segítségnyújtás intézményét egy nagyon jó dolognak tartja, azonban ez az intézmény véleménye szerint jelentős reformra szorulna. Ő szétválasztaná a segítségnyújtást és a gondozási tevékenységet. Valamint az értékelő adatlapot is átalakítaná használhatóbb formába.

Fontosnak tartottuk a térség egyik leghatékonyabban szervezett szociális szolgáltató központjának vezetőjével az interjú elkészítését. Kíváncsiak voltunk, hogyan gondolkodik egy olyan ember az idős éveiről, aki egész jelenlegi életében az idősekkel foglalkozott, arra áldozta az életét, hogy az idősebb generáció számára nyújtson békés nyugdíjas éveket. A szociális ellátó- és az idősgondozás rendszerét az interjúalany működőképesnek tartja, azonban több ponton megreformálná, javítana azon. Szereti a munkáját és az időseket is, legalábbis számunkra ez derült ki.

10.sz.interjú elemzése

Polgármester házaspárral készített interjú

Az interjú helyszíne, egy kettesszámú főútvonal mentén elhelyezkedő falu, melynek lakossága több, mint 100 fő. Az idősek aránya a lakosságon belül az országos átlag körül mozog, 20 %. A település közszolgáltatásokkal való ellátottsága jónak mondható, a település határában idősotthon is működik. 2012-be a nyilvántartott álláskereső aránya az aktív populáción belül 25 %. (HEP, 2013).

Interjúalanyunk egy „középosztálybeli” hagyományos nukleáris család, magas társadalmi státusszal. A családból a gyerekek már kirepültek több éve, a településen a házaspár fontos feladatokat lát el.

A házaspár nagyon fontos feladatának tartja az idős polgárokról való gondoskodást, az időseknek való segítségnyújtást. Minden lehető segítséget megad a polgármester az idősebb polgárok számára, favágás, fűnyírás, egyéb juttatásokat és támogatásokat nyújt. Mindezt jól példázza, hogy a település

pár éve elnyerte az idősbárát önkormányzati díjat. A 12 település közül itt hallottuk egyedül, hogy az idősek és az önkormányzat között működik egy oda-vissza partnerkapcsolat. Az önkormányzat támogatásáért az idősebbek a faluban társadalmi munkát végeznek több esetben, több alkalommal. Próbálják visszaadni azt, amit kaptak.

A házaspárnak a nyugdíjas évekre nincs megtakarításuk. Ötven éves korukból következik, hogy a nyugdíjas évek közel vannak, egész életükben dolgoztak, a nyugdíjból fognak megélni. Az idősebb évekre különös terveik, elképzeléseik nincsenek. Az egyszerű kikapcsolódási lehetőségeket kedvelik, az aktivitásuk idősebb korban sem fog csökkenni. A feleség szívesen sajátította el idősebb korban is új ismereteket.

Meglepően hallottuk, hogy a nyugdíjtól 10-15 évre nem rendelkeznek befektetésekkel és megtakarításokkal, annak ellenére, hogy társadalmi helyzetük igen jónak mondható, főképp helyi viszonylatban. Ez azt jelzi, hogy bíznak az állami nyugdíjban, a vezető beosztás révén kielégítő nyugdíjra számíthatnak.

Úgy vélik, hogy a településen az idősek kulturális és kikapcsolódási lehetőségeket is találnak, ha nem akkor az önkormányzat támogatja az elutazást más településre, városba, annak érdekében, hogy a helyi idősebb korosztály kikapcsolódjon.

Jelentős eredmény a településen az az együttműködés, ami az idősek és az önkormányzat között van, ez mintaértékűnek tekinthető a térségben.

A projekt a Norvég Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Mintaprogram a minőségi időskorért
Pilot project for quality ageing
HU11-0005-A1-2013
Hungary, Alsómocsolád 2016–2017

www.manorquality.eu • www.facebook.com/alsomocsolad • www.alsomocsolad.hu
Alsómocsolád Község Önkormányzata, 7345 Alsómocsolád, Rákóczi u.21.
e-mail: norvegpalyazat@alsomocsolad.hu, telefon: +36 72 560 027

